

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ НАУКИ І ОСВІТИ
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ХАРКІВСЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
КОМУНАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ
«ХАРКІВСЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ»
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

**САМОСТІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ
З ОПАНУВАННЯ ПРОГРАМНИМ
ПІСЕННИМ РЕПЕРТУАРОМ**

Методичні настанови

Харків

2023

УДК 378.091.33-027.22:784(072)

С 17

Укладачі:

Халєєва О. В., кандидат мистецтвознавства, доцент, завідувач кафедри вокально-хорової підготовки вчителя Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

Костіна Л. М., викладач вищої категорії, викладач-методист Харківського педагогічного фахового коледжу, старший викладач кафедри вокально-хорової підготовки вчителя Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради;

Поддуда І. А викладач вищої категорії, викладач-методист Харківського педагогічного фахового коледжу, старший викладач кафедри вокально-хорової підготовки вчителя Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

Смородська М.М кандидат мистецтвознавства, викладач кафедри вокально-хорової підготовки вчителя Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

Рецензенти:

Іванова Ю. М кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри хорового та оперно-симфонічного диригування ХНУМ імені І. П. Котляревського.

Цехмістро О. В. кандидат мистецтвознавства, старший викладач кафедри вокально-хорової підготовки вчителя Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

С 17 Самостійна робота здобувачів освіти з опанування програмним пісенним репертуаром: метод. настанови / укладачі: О. В. Халєєва, Л. М. Костіна, І. А. Поддуда, М. М. Смородська; Харківський педагогічний фаховий коледж Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. Харків: ФОП Половінченко О. В., 2023. 105 с.; ноти.

Методичні настанови «Самостійна робота здобувачів освіти з опанування програмним пісенним репертуаром» укладені відповідно до програмних вимог дисципліни «Диригування у вирішенні завдань вдосконалення якості професійної підготовки фахівців у галузі мистецької освіти. Робота створена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців зі спеціальності Середня освіта (Музичне мистецтво) за освітніми рівнями «молодший бакалавр», «бакалавр».

Включені у збірку твори стануть у нагоді в оволодінні різноманітним і художньо цінним пісенним репертуаром, який сприяє поповненню життєвого досвіду школярів, здійснює їх моральне виховання, розширює художній досвід стосовно сприймання й виконання дитячих творів. Запропонований репертуар може використовуватись майбутніми вчителями музичного мистецтва в освітньому процесі, під час виробничої практики, а також практикуючими фахівцями ЗЗСО.

УДК 378.091.33-027.22:784(072)

*Затверджено на засіданні науково-методичної ради
Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради
Протокол № 4 від 8 березня 2023р.*

©ХГПА, 2023
Халєєва О. В.
Костіна Л. М.,
Поддуда І. А.,
Смородська М. М.

ЗМІСТ

Передмова	4
Розділ 1 Розвиток пізнавально-творчого мислення здобувачів освіти	7
Розділ 2 Самостійна робота як складова пізнавально-творчого мислення здобувачів	11
2.1. Етапи роботи над хоромим твором.....	16
2.2. Завдання та принципи навчання мистецтв у ЗЗСО.....	21
2.3. Репертуар, як один з чинників формування загальнолюдської системи цінностей.....	26
2.4. Організація співу. Послідовність розучування пісні.....	28
2.5. Нотний матеріал і зразки вступних бесід до музичних творів.....	32
1. «Добрий вечір» муз. А.Авдієвського, сл. народні.....	35
2.«Незабутній вальс» муз. А.Кос-Анатольського, сл. А.Паніко.....	36
3. «Мама» муз. Ю. Чичкова, сл. С. Облової	40
4. «Біла казка» муз. О. Янушкевича, сл.М. Ясакової	44
5. «Батьківщина-сонечко» муз. А. Філіпенка, сл. Л. Компанійця.....	49
6.«Добрий день, матусю Україно!» муз. та вірші Н. Рубальської	50
7. «Рідний край» муз. і сл. Ю. Михайленко.....	52
8. «Пісня про Харків» муз. Г. Фінаровського, сл.М. Воробйова	53
9. «Слухай птахів» муз. Я. Дубравіна, сл. Я. Кушки	55
10. «Золотий човник» муз. В. Лиса, сл. С. Пушина	57
11. «Мати сіяла сон» муз. В. Тилика, сл. Б. Олійника	59
12. «Рідний дубочок» муз. І.Шайкіс, вірші Г.Грайка.....	60
13. «Немає України без калини» муз. М. Ведмедері, вірші Л. Клок	62
14. «Хлопчик-замарашка» Фін. нар. пісня, обр. Т Попатенко, сл. А. Гангова..	63
15. «Оранжева пісенька» муз. К. Певзнера, вірші Л. Реви	65
16. «Лелека» муз. Ю. Рожавської, вірші В. Ладижця	68
17. «Шкільний корабель» муз. Г. Струве, вірші К. Ібряєва	70
18. «Щастя» муз. Д. Кабалевського, сл. О. Висотської	72
19. «Пісня про рушник» муз. П. Майбороди, вірші А. Малишка	77
20. «У перші дні весни» муз. і вірші Н. Рубальської	79
21. «Ярмарок» муз і вірші Ю.Михайленко.....	81
22. «Перший сніг» муз. Г.Гембери, вірші В.Чорної.....	83
23. «Віхола-метелиця» муз. А.Філіпенка, вірші Л.Компанійця.....	84
24. «Пісенька про маму» муз. А.Філіпенка, вірші Т.Волгіної.....	85
25. «Мамин день» муз. А.Філіпенка, вірші Л.Компанійця.....	87
26. «Чому ведмідь взимку спить» муз. Л. Кніппера, сл. О. Коваленкова.....	89
27. «Добра казка» муз. і сл. Л. Гущиної	90
28. «Ромашка» муз. Вс. Рождественського, сл. М. Познанської.....	92
29. «Сонячні промінчики» музика і вірші Н. Рубальської.....	94
Післямова	97
Список використаних джерел	99
Алфавітний перебіг музичних творів	101
Додаток А Словничок до пісні «Мати сіяла сон».....	102
Додаток В Глосарій італійських музичних термінів.....	103
Додаток С Творчість композиторів.....	104

Передмова

Розвиток української національної школи вимагає від майбутнього вчителя високої педагогічної культури й методичної майстерності. Особливого значення це питання набуває при підготовці вчителя мистецьких дисциплін у зв'язку з багатогранністю його діяльності як педагога, вихователя й виконавця.

У процесі впровадження кредитно-модульної системи навчання у вищій школі значна частина навчального матеріалу виноситься на самостійне опрацювання здобувачами. Тому основним завданням викладача стає не репродуктивне викладання набору готових знань, а організація активної самостійної діяльності учасників освітнього процесу.

Значні перетворення суспільства не можуть відбутися без участі вищої школи, бо освіта – основа духовного, соціального, культурного розвитку суспільства. В умовах сьогодення виникає потреба формування демократичного типу викладання у вищій школі, що означає творчу співдружність здобувача й викладача, а також підвищення особистої відповідальності самого учасника освітнього простору за результати свого навчання. Саме тому вища школа поступово має переходити від передачі інформації до керівництва навчально-пізнавальною діяльністю здобувачів, формування у них навичок творчої самостійної роботи. Особливо актуальною ця проблема є для суб'єктів вищої освіти мистецьких спеціальностей, зокрема, студентів-музикантів, самостійна робота яких, активно впливаючи на характер і якість навчального процесу упродовж усього періоду навчання, є основою мистецької освіти і важливою частиною процесу підготовки фахівців.

Самостійна робота як специфічна форма навчальної діяльності спонукає до власного самовдосконалення, особистого росту, поглиблення знань, розширення світогляду тощо. Незважаючи на те, що ця робота є однією з найважливіших складових організації навчального процесу, її широке впровадження у практику вищих навчальних закладів дещо

гальмується. Це пов'язано з тим, що методики її організації ще недостатньо відпрацьовані. Здобувачі, які приходять до вищих навчальних закладів, мало обізнані з такими видами робіт. Особливо важливим це є для першокурсників, входження яких в професійне навчання має проблемний характер, зумовлений їх неготовністю до системи навчання в ЗВО.

Організація викладачем самостійної роботи повинна надати в цьому адаптаційному періоді керований характер і стимулювати формування здобувача. При цьому необхідно враховувати не тільки специфіку предмету, складність навчальної дисципліни, цілі її вивчення, але й рівень і сформованість знань, умінь, навичок суб'єкта [8, с. 127].

На сучасному етапі керована самостійна робота – це цілеспрямована діяльність викладачів для системного засвоєння особистістю професійно важливих знань, вмінь і навичок.

Відомо, що одним з найважливіших мотивів здобувача є інтерес до майбутньої професії, прагнення відповідати високому рівню вимог, що висуває суспільство перед молодими фахівцями. Отже, мотивуючим чинником самостійної роботи є орієнтація змісту навчального матеріалу на життєві потреби студентства, їхні інтереси, уподобання, використання професійно орієнтованого та практично спрямованого матеріалу.

Перед сучасною вищою освітою постає завдання створити такі умови, які сприяли б появі у здобувача потреби самовдосконалюватися. Це можливо лише за органічного залучення самоосвітньої діяльності його до навчального процесу. Самоосвіта є цілісним комплексом процесів і засобів формування особистості, задоволення її всебічних пізнавальних і духовних потреб, розкриття та розвитку її задатків і можливостей.

Учителів мистецьких дисциплін необхідно вміти не тільки високо художньо виконати твір, що вивчається в класі, а й глибоко, яскраво та доступно розкрити його зміст. У зв'язку з цим перед мистецькими факультетами ЗВО постають серйозні завдання: сформувати такі якості мислення здобувача, які дозволять йому самостійно, творчо засвоювати

й переробляти музичну інформацію, озброїти його загальним методом оволодіння новими знаннями.

Самостійна робота має не тільки навчальне, а й особистісне і суспільне значення і спрямована на розвиток самоорганізації майбутнього фахівця. Якщо учасник освітнього процесу не навчиться самостійно працювати упродовж навчання у вищому навчальному закладі, то і в подальшому він не буде займатися своєю самоосвітою. Тому одним з основних завдань викладача стає не репродуктивне викладання набору готових знань, а організація активної самостійної діяльності здобувачів.

Самостійна робота – це засіб формування пізнавальних здібностей здобувачів, їх спрямованість на безперервну самоосвіту.

Метою викладання навчальної дисципліни «Диригування» є виховання освічених музикантів, які володіють значним вокально-хоровим репертуаром, високою технікою гри на музичному інструменті, здібних розкрити художній зміст твору з допомогою відповідних засобів музичної виразності, маючи необхідні навички самостійної роботи над педагогічним репертуаром, готових до педагогічної і музично-просвітницької діяльності.

Мета методичних настанов є: набуття вокально-виконавської свободи, без якої неможливе проведення уроків мистецтва на рівні вимог сьогодення; оволодіння різноманітним художнім репертуаром, постійне його розширення (передусім шкільного), створення репертуарного фонду для майбутньої самостійної роботи; виховання в процесі навчання творчого відношення до методики роботи з дітьми та молоддю, оволодіння методами творчого підходу до проблем виконавства; опанування формами музично-просвітницької діяльності (проведення тематичних лекцій-концертів, організація творчих клубів, лекторіїв, дитячих та юнацьких філармоній).

Для професійно-педагогічної підготовки фахівця необхідно орієнтуватися на виховання такої особистості вчителя, в якій нерозривно пов'язані його професійні знання, уміння, навички.

Розділ 1 Розвиток творчого мислення здобувачів освіти

Американський психолог Дж. Гілфорд вважав, що креативність мислення пов'язана з домінуванням чотирьох особливостей: оригінальності, не тривіальності, незвичайності ідей, яскраво вираженого прагнення до інтелектуальної новизни; семантичної гнучкості, тобто здатності бачити об'єкт під новим кутом зору, виявляти його нове використання, розширювати функціональне застосування на практиці; образної адаптивної гнучкості, тобто здатності змінити сприйняття об'єкта в такий спосіб, щоб бачити його нові, приховані від спостереження сторони; семантичної спонтанної гнучкості, тобто здатності продукувати різноманітні ідеї у незвичній ситуації.

Однією з умов, що сприяє розвитку творчого мислення здобувачів на заняттях диригування, є розв'язання творчих задач. Творчі задачі визначаються музичним матеріалом різноманітного змісту і різного ступеню труднощів. Крім традиційного шляху роботи над твором: аналізу, програвання (уявного або на інструменті), обговорення художніх особливостей твору можна застосувати і засоби техніки диригування. Наприклад, здобувач одержує завдання дібрати образні порівняння відповідно до змісту твору і передати жестом і мімікою; порівняти засоби музичної виразності двох різнохарактерних творів, подумки проспівати фразу одного з них, виконати задум в жесті.

Здобувачі повинні глибоко вникати у зміст твору, розуміти кожне слово, чутливо переживати музику та за допомогою педагога свідомо знаходити виконавські виразні засоби. Осягнення хорового твору має бути пов'язане з його вдумливим аналізом.

Художній образ – головна категорія, що характеризує художнє пізнання. «Мистецтво – мислення в образах» – загальновідома теза. Отже, формування художньо-образного мислення займає в мистецьких науках провідне місце.

Педагогічна наука і практика все частіше звертаються до музичного

мистецтва, підкреслюючи його виховне й дидактичне значення, реалізація яких відбувається за рахунок здатності музичного мистецтва перетворювати особистість, охоплюючи всю її структуру: свідоме і безсвідоме, емоції, цінності, мотиви й установки. Такі можливості музичного мистецтва пов'язані з особливостями сприйняття художнього образу, який являє собою сутність будь-якого музичного твору. Через художній образ відбувається трансляція цінностей культури у свідомість і виконавця і слухача. Саме тому особливості художнього образу необхідно цілеспрямовано використовувати в цілях духовного виховання молоді.

Художньо-образне мислення – це складний емоційно-інтелектуальний процес пізнання й оцінки творів мистецтва, характерними рисами якого є естетична вибірковість, асоціативність, метафоричність.

Художньо-образне мислення формується вже під час сприймання пісні, яке передує її розучуванню. Наприклад, І. Зеленецька пропонує привчати дітей аналізувати, узагальнювати, розкривати ідею твору, відрізнити засоби музичної виразності, розуміти їхню роль у створенні художнього образу, звертаючи увагу на поетичний образ [6, с. 14]. Безперечно здобувачів слід вчити обґрунтовувати свої думки та допомагати їм дійти правильної відповіді [15, с. 352].

Під час роботи над емоційно-образним змістом твору використовується прийом «перекладу» музики в колір. Здобувач одержує завдання зробити аналіз ритмічного малюнка твору, знайти труднощі й методи роботи над ритмічним ансамблем у хорі, і пояснити особливість і красу кожного з них. Ці й інші розв'язувані на заняттях задачі сприяють розвитку творчого мислення.

До умов розвитку творчого мислення можна віднести й таку: чим більше знань має здобувач, тим різноманітними будуть його підходи до вирішення творчих задач. Іншими словами, це можна окреслити як засвоєння так званого інформаційного образу завдяки посиленню впливу пізнавально-активного поля. Посилення таких впливів відбувається за умови

розширення каналів сприймання та обробки навчальної інформації і не тільки [9, с. 183]. Одним із таких каналів є прийом «внутрішнього діалогу» здобувача з образно-художніми моделями твору. Спілкування з ними відбувається у процесі взаємодії художньої інформації та суб'єктивного варіанта її відображення у свідомості особистості. Це процес своєрідної «розмови» з героєм твору, коли задають запитання і отримуємо внутрішню відповідь [11, с. 28].

Цікавим і дієвим є метод групової роботи «зростання самопізнання». Цей метод є дієвим у процесі обговорення здобувачів (без втручання викладача) своїх переживань, відчуттів стосовно музичних явищ. Завдяки цьому методу досягається усвідомлення власного музичного досвіду, рівня інтелектуального багажу, уміння вести бесіду, діалог, сприяє позитивним змінам у мисленні здобувачів, активізує творче мислення вихованців.

Велике значення має підтримка в учасника освітнього простору відчуття успіху і впевненості в собі. Інтелектуальні здібності людини, як правило, страждають від частих невдач, породжуючи захисні реакції, що заважають творчому мисленню. Для підтримки почуття успіху, настільки необхідного для посилення інтелектуальних потенцій здобувача, на занятті користуємось найважливішим принципом педагогіки – принципом співробітництва.

Одним із концептуальних положень розвитку сучасної освіти є поняття «компетентності», що у загальному розумінні включає володіння знаннями й досвідом із широкого кола питань.

Традиційно зміст навчання трактується як сукупність знань, умінь і навичок. Принципово важливим є те, що оновлений зміст музичної освіти має такі компоненти, як формування особистісного досвіду музично-творчої діяльності й досвіду емоційно-ціннісного ставлення до творів музичного мистецтва. Саме ці компоненти визначають специфіку діяльності майбутнього вчителя. Урок художньої культури вирізняється творчою організацією діяльності й спрямований на вияв особистої ініціативи

і власного ставлення до музики. Виконуючи і сприймаючи музику, ми формуємо естетичну позицію, одночасно використовуючи знання й досвід творчої діяльності. На думку В. Андрющенка, фахова компетентність учителя мистецьких дисциплін визначається наявністю у здобувачів знань у галузі музичного мистецтва, здатністю до самостійного аналізу музичних творів, умінням передавати емоційний досвід учням, компетентного керівництва формуванням у школярів навичок художньо-естетичного сприймання, естетичних почуттів, музичного смаку [1, с. 167].

Отже, підготовка спеціалістів повинна відбуватися завдяки:

- застосуванню нових, інтенсивних індивідуально-типологічних методів навчання;
- визначенню ще невикористаних резервів вже існуючих традиційних методик;
- збагаченню навчальних предметів шляхом впровадження до навчального процесу найповніших досягнень сучасної науки [2, с. 40].

Діяльність викладача диригування полягає не тільки в тому, щоб дати знання техніки диригування. Важливіше допомогти здобувачу стати фахівцем, що вміє спілкуватися з дитячим хором колективом за допомогою жесту і міміки, особистістю, що вміє думати, фантазувати, діяти. В. Зінченко у статті «Роздуми про душу та її виховання» слушно зауважує, що «трудність осмислення завдань виховання душі полягає в тому, що душа, яка вже сформувалася, приводить у рух душу, котра тільки оформлюється, не прямо, а якимось опосередкованим, гнучким шляхом. І робить вона це, звичайно, не тільки засобами мистецтва, а і через слово, жест, власні живі рухи, які відчуває і охоплює інша душа. Отже, душа розкривається у взаємостосунках між людьми».

Немає заперечень теза, що для творчого розвитку учнів у школі має бути не тільки вчитель музики, що вміє грати й диригувати, а широко освічена особистість, щирий творець. У чому успіх творчої роботи над музичним твором? Як знайти той найкоротший шлях до правильного

розуміння художнього образу, від якого залежить технічна майстерність здобувача освіти? В розкритті художніх образів важливу роль відіграє оточуюча дійсність: природа, життя, побут, особисті переживання, література, живопис, театр.

Аналіз літературних джерел дозволяє виділити такі ознаки талановитих учителів:

- в їхніх робочих кабінетах всі експонати навчають;
- живуть роботою та інтересами справи;
- уміють прилучити дітей до своєї ідеї, захопити;
- можуть розкрити значущість переваги розуму особистості й сили інтелекту;
- мають багато творчих ідей, котрі спонукають відчувати радість пізнання;
- уміють радіти успіхам дітей;
- без новизни у них не буває жодного уроку;
- вражають глибиною розкриття теми, оригінальністю засобів впливу, високим рівнем розвитку інтелекту, умінням бачити в учнях творчих потенціал;
- беруть на себе роль каталізатора думок;
- мають особливу стратегію сприйняття проблемних ситуацій і широкий спектр їх вирішень.

Підготовка майбутнього вчителя мистецьких дисциплін потребує вирішення багатьох методичних і практичних завдань. Тому важливо користуватись навичками самостійної роботи на заняттях диригування в опануванні вокально-хорового репертуару.

Розділ 2 Самостійна робота як складова пізнавально-творчого мислення здобувачів

Самостійна робота – це засіб формування пізнавальних здібностей здобувача, їх спрямованість на безперервну самоосвіту. В. Сухомлинський відзначав: «Без поисков и находок, а следовательно, и без напряжения сил немислимы увлеченность, вдохновение». ...«Один із секретів педагогічної творчості в тому, щоб пробудити у викладача інтерес до пошуку, до аналізу власної роботи» [18, с. 446].

Процес формування самостійності здобувача (диригента-початківця) здійснюється поетапно. Спочатку – навчання елементного перенесення художньо-технічних навичок на нові музичні твори, потім поступовий перехід до самостійного добору і варіювання жестів відповідно до виконавських задач, що виникли під час знайомства з новим пісенним твором.

Навчання має відбуватися на засадах ініціативи, інтересу, ефективної комунікації здобувачів і викладачів.

Самостійна робота у широкому розумінні – це вся робота з оволодіння науковими знаннями і практичними навичками, активна розумова діяльність в усіх формах навчально-виховного процесу.

Для того, щоб здобувач самостійно працював, він має:

- вести інформаційний пошук, вибирати літературу, фіксувати результати й обробляти їх;
- складати конспект, бесіди та анотації до музичного репертуару;
- працювати з довідковим матеріалом; володіти інструментом, розвивати навички читання з листа, вільно сольфеджувати.

Виходячи з того, що самостійна робота – це творча діяльність, вона має формувати творчу особистість. Для успішної реалізації самостійної роботи здобувачів необхідні:

- ✓ психологічна та інтелектуальна готовність учасника освітнього простору до самостійної роботи;

- ✓ готовність і здатність викладача постійно направляти і оцінювати самостійну роботу подопічного;
- ✓ методичне забезпечення методичної роботи здобувачів;
- ✓ уміння здобувачів вибирати засоби та заходи самостійної роботи і робити адекватну самооцінку своєї праці.

Без розвитку та бажання саморозвитку вище перерахованих якостей особистості неможлива творча пізнавальна діяльність – основна частина самостійної роботи [5, с. 29].

Мистецтво з його унікальними можливостями цілісного впливу на особистість виступає не тільки джерелом естетичного виховання, а й універсальним засобом творчого розвитку особистості. Одним із найважливіших завдань сучасної школи є формування творчої, мислячої індивідуальності. Головною метою школи, як зазначено в Концепції загальної середньої освіти, є створення сприятливих умов для розвитку творчого потенціалу та таких індивідуальних здібностей особистості, які забезпечать їй досягнення життєвого успіху. Тому зараз все більше уваги приділяється питанням творчого розвитку суб'єкта, де головним завданням виступає розвиток їх творчих здібностей засобами мистецтва, зокрема музичного.

Основна форма організації музичного виховання у школі – урок музичного мистецтва. Серед предметів естетичного циклу саме цей урок стимулює до творчої діяльності, сприяє формуванню пізнавальних та емоційно-мотиваційних функцій, розвитку творчого мислення, здібностей, а також позитивних якостей характеру (систематичності, працьовитості, наполегливості). В. Сухомлинський писав, що «...пізнання світу почуттів неможливе без розуміння і переживання музики, без глибокої духовної потреби слухати її й діставати насолоду від неї. Без музики важко переконати людину, яка вступає у світ, у тому, що людина прекрасна, а це переконання, по суті, є основою емоційної, естетичної, моральної культури» [18, с. 516].

Музика є мовою серця, найніжніших почуттів, світу емоцій людини.

Вона дає поштовх для внутрішнього переживання і уяви. Це внутрішнє відчуття та переживання викликає бажання передавати музику в дії, міміці, жестах, рухах, співі, грі, створювати нові образи. Ось чому елементарними основами музичної освіти повинні володіти всі без винятку, і найперше завдання нашого часу полягає у тому, щоб знайти найефективніші форми і методи розвитку творчих здібностей суб'єкту .

У загальноосвітній школі саме початкова ланка розв'язує завдання виховувати учнів засобами мистецтв, всебічно сприяє розвитку їх природних задатків та творчих здібностей. Широкі можливості для творчості надає урок музичного мистецтва, у його різних видах діяльності.

Музичний розвиток проявляється в активній самостійній діяльності. Якщо слухання музики викликає співпереживання, співчуття тому, що в ній виражено, породжує асоціації, то можна говорити про творчий характер процесу слухання. Виконавська майстерність властива дорослій людині, але навіть на самих перших сходинках «дитячого виконавства» (пісень, танців), вона відрізняється «індивідуальним виконанням». Дитина намагається виразити своє відношення, свої почуття, по-своєму передати виконуване. Цінність творчої діяльності полягає не тільки в результативній стороні, але й в самому процесі творчості. Розвиткові творчих здібностей школярів сприятимуть: добір різноманітного та цікавого навчального матеріалу, зокрема, наявність у запропонованих творах не тільки яскравих образів, а й сюжетного розвитку [3, с. 76].

Якщо вчитель ставить за мету розвиток творчого мислення здобувача, формування творчої особистості – він також повинен оволодіти тими формами, методами і засобами педагогічної діяльності, які забезпечать подальший розвиток внутрішніх передумов для творчості і тих додаткових творчих якостей особистості, що сприятимуть успішній творчій діяльності. Для цього і сам учитель повинен бути творчим, бо творчу особистість може формувати тільки творча людина.

Педагог-музикант повинен досконало знати специфіку психології

суб'єкта, володіти ораторськими та організаторськими навичками, умінням керувати музично пізнавальною діяльністю своїх вихованців, знанням особливостей дитячого голосового апарату й охорони дитячого голосу тощо.

Заняття з музичного мистецтва є зразком інтегрованого заняття, під час якого учні знайомляться із творами окремих композиторів, вивчають основи нотної грамоти, опановують ази хорового співу.

Учитель музичного мистецтва передусім проводить вокально-хорову роботу на музичних заняттях. Тому він повинен сам добре володіти своїм голосом, технікою диригування, грою на інструменті. До цих умінь слід також додати знання з хорознавства, психології та методики музичного виховання.

Робота над пісенним репертуаром на уроках музичного мистецтва вимагає послідовного плану за певними етапами, до яких учитель завжди має бути готовим.

Самостійна робота здобувачів у процесі навчання є основним засобом виявлення і розвитку в них творчих здібностей і обдарованості, підготовки їх до практичної діяльності. Залежно від підготовленості підопічного викладач щоразу повинен сам визначати послідовність і насиченість самостійної роботи, проявити свою творчість та ініціативу. В міру взросління зростає рівень знань і пізнавальні можливості учасника освітнього процесу. Музично-творчий потенціал розкривається все повніше й глибше. У зв'язку з цим і види самостійної роботи поступово ускладнюються, але треба також пам'ятати, що самостійна робота – не самоціль, а один із засобів поліпшення всієї навчально-виховної роботи, підготовки особистості до життя, до практичної діяльності.

2.1. Етапи роботи над хоровим твором

Доречно враховувати наступні принципи, за якими здійснюється відбір шкільного репертуару. Суть їхня полягає у зацікавленості; відповідності віковим і вокальним можливостям; спрямованості на послідовне засвоєння вокально-хорових навичок; вихованні морально-етичних якостей; формуванні художньо-естетичних і ціннісно-сміслових якостей.

У методиці викладання музики існують різні підходи до розучування пісень шкільного репертуару. Вітчизняні та зарубіжні науковці й методисти пропонують поділяти роботу над піснею на декілька етапів.

Узагальнюючи різні підходи до визначення етапів роботи над пісенним репертуаром, ми пропонуємо наступну послідовність: – вступне слово вчителя; – ілюстрація твору шкільного репертуару; – бесіда стосовно поетичного й музичного тексту; – розучування слів і мелодії; – робота над виразністю виконання.

Робота над шкільною піснею ведеться протягом двох уроків, на наступних заняттях відбувається її закріплення і повторення.

Першим етапом є вступне слово вчителя. Воно повинно бути лаконічним і нетривалим. Мета цього етапу роботи полягає у створенні необхідного емоційного настрою, що спонукає учнів до активної творчої діяльності. На цьому етапі слід використати ораторські навички та знання з вікової психології, які допоможуть цікаво й доступно розповісти учням про композитора, поета та про саму пісню. Для цього здобувачу слід також бути обізнаним у галузі музичної літератури. Справжній фахівець повинен обирати не лише форму викладення матеріалу, доступну для дитячого сприймання, але й віднаходити цікаві факти з життя композитора, поета, відомості про історичну епоху. Це сприяє розвитку світоглядного кругозору як школярів так і самого вчителя. Пробудити дитячий інтерес до музичного твору – головне завдання вступного слова. Його треба проголошувати творчо й винахідливо. Отже, у вступному слові доречно:

- ввести учнів у зміст пісні;

- зацікавити й викликати в них бажання працювати;
- вивчити цей твір;
- налаштувати на усвідомлене сприймання музики;
- емоційно вплинути на свідомість;
- створити атмосферу творчості;
- психологічно підготувати учнів до бесіди стосовно прослуханої пісні.

Наступним етапом роботи над піснею є її прослуховування. Існує два варіанти ілюстрації пісні: – пісню виконує вчитель; і – учні прослуховують її в запису. Не завжди є можливість ознайомитися з аудіо-записом пісні у виконанні професійного колективу. Оскільки найчастіше пісню виконує сам учитель, йому треба вміти впевнено й виразно співати. Виконання пісні повинно бути високохудожнім, бездоганим, у відповідному характері. Пісню необхідно презентувати повністю і під час ілюстрації доречно встановити й стимулювати емоційний контакт з класом.

Такою підготовкою майбутній фахівець займається на уроках постановки голосу та вокалу. Якщо вокальні дані закладаються природою, то вміння ними користуватись необхідно постійно розвивати.

Для демонстрації пісні школярам вчителю зовсім не обов'язково мати великий і сильний голос. Головне – наявність активного внутрішнього слуху та виразної інтонації. Слід добрати зручну тональність для демонстрації пісні, котра зовсім необов'язково має співпадати з тональністю, в якій пісню будуть розучувати діти. Саме тут музиканту-педагогу потрібні концертмейстерські навички та вміння виконувати акомпанемент у транспонованому вигляді. Для швидкої транспозиції здобувачу потрібно здійснити гармонічний аналіз супроводу. Йому стануть у нагоді знання з гармонії та з теорії музики. В опануванні навичок концертмейстера велику роль відіграє набуття здобувачем вміння оформити гармонічний супровід у зручній фактурі. Від виразності виконання пісні залежить її вплив на дитячу аудиторію та на бажання учнів її розучувати.

Після прослуховування пісні настає час бесіди вчителя з учнями

про її характер та зміст, за допомогою яких композитор і створив певний музичний образ. Бесіда займає порівняно мало часу, під час якої знаходять і виявляють засоби музичної виразності, які розкривають художній зміст твору.

На цьому етапі вчитель повинен застосувати навички, набуті при вивченні навчальної дисципліни «Аналіз музичних творів», адаптуючи їх до дитячого сприйняття. Найзручніше бесіду про пісню будувати у формі відповідей школярів на поставлені вчителем запитання.

Використовуючи знання із засобів музичної виразності, які й формують пісенний образ, учитель повинен ретельно обміркувати зміст бесіди й характер запитань. Учнів необхідно підвести до того, щоб вони висловили своє ставлення до пісні, з'ясували її побудову: вступ, заспів і приспів. Після цього слід запитати про темп, ритм і гучність музичного твору. Саме такі запитання є найбільш простими для школярів, потребують конкретної відповіді.

Вже на початковому етапі музичних занять учні можуть відповісти й на більш складні запитання про характер мелодичного руху, якщо до цього вони розглядали його особливості на прикладі інших музичних творів. Ефективним засобом може стати порівняльна характеристика вивчених раніше засобів музичної виразності пісень і нового твору.

Таким чином, здобувачеві необхідно навчитися здійснювати аналіз музичного тексту: визначати лад та розмір пісні, її форму, особливості мелодичного й ритмічного малюнків тощо. Це все логічно підводить до наступного етапу – усвідомлення жанру пісні. Здійснивши аналіз характеру та змісту пісні, визначаємо жанрову основу пісні: танцювальну, маршову чи власне кантиленну. Тут варто закріпити учнівські знання про жанр у музиці, бо це питання є одними із головних вже на початковому етапі музичних занять. Для визначення образності пісні доцільним буде використання різноманітних формулювань характеру музики, запропонованих О. Ростовським [14, с. 196]. Крім запитань, які потребують

лише конкретного мислення у вигляді відповідей про темп і гучність музики, форму, зміст її тексту, здобувачу слід підготувати й сформулювати такі запитання та завдання, які спрямовані на усвідомлення ідеї твору, авторського ставлення до тексту. Наведемо приклад таких запитань: – Яка головна думка цього твору?; – З яким настроєм автори змальовують героя (природу, події тощо)?; – Що підтверджує цей настрій? Такі запитання допомагають дітям словесно виражати свої думки, спонукають до осмисленого сприйняття музики. Лише успішно пройшовши всі ці етапи, можна приступити до безпосереднього розучування пісні.

Розучування слів і мелодії є важливим компонентом роботи над шкільним репертуаром, який займає значну частину уроку. Ефективність цієї роботи залежить від педагогічної майстерності вчителя та володіння ним методикою вокально-хорового виховання.

Слід нагадати, що поетичний і музичний текст пісні є єдиним цілим, тому рекомендується розучувати слова й мелодію одночасно. Розучувати мелодію доречно за фразами, зосереджуючи увагу на засобах музичної виразності. За допомогою методу співу з голосу або «на слух» діти швидко опановують музичний текст. При відтворенні мелодії зосереджується увага на чистоті інтонування й точному відтворенні ритмічного малюнка.

У разі, коли трапляються інтонаційні або ритмічні труднощі, доречно окремо відпрацювати складні місця. А працюючи над характером звуку, необхідно використовувати порівняння, застосовуючи синоніми й антоніми, як от: ніжний-суворий, легкий-тяжкий, світлий-темний звук тощо. Це допоможе активізувати роботу учнів, уникнути байдужості виконання.

В багатьох випадках учителеві треба транспонувати твір у зручну для учнів тональність, яка не порушує природності звучання дитячих голосів. Обрана тональність повинна відповідати стану й готовності голосів класу-хору у кожному конкретному випадку. Здобувач має враховувати, що при вивченні пісні постають різноманітні проблеми, пов'язані з виконавською технікою: співацька постановка, дихання, дикція,

артикуляція, звукоутворення тощо. Їх вирішення має проводитись комплексно не лише під час розучування пісні, але й при виконанні вокальних вправ та розспіванок.

Розглянувши основні етапи роботи над шкільною піснею, можна дійти висновку, що під час роботи над шкільним пісенним репертуаром в учнів формуються вокально-хорові вміння і навички, за допомогою яких створюється музично-художній образ, розвиваються музично-творчі здібності, навички самоконтролю й відповідальності.

Робота над виразністю виконання є завершальним етапом роботи над музичним репертуаром, а залучення учнів до активної вокально-хорової діяльності є важливою умовою формування їхньої естетичної культури та стимулом внутрішнього духовного розвитку.

Запропоновані етапи роботи над шкільним пісенним репертуаром є умовними, їхнє запровадження залежить від професійної компетентності, досвіду та художньо-педагогічної майстерності вчителя.

Узагальнюючи вищезазначене, доречно нагадати, що в підготовці здобувача освіти до педагогічної діяльності позитивне має значення застосування в освітньому процесі різноманітних навчальних дисциплін. Тому рекомендуємо педагогам постійно розробляти спеціальні завдання, спрямовані на розвиток необхідних навичок. Так, під час проходження курсу гармонії здобувачі освіти отримують навички транспонуванню гармонічних послідовностей у певній фактурі; основний інструмент – добору акомпанементу до пісенного репертуару; музична література – складанню коротких оповідань про композиторів та їх творчість; аналіз музичних творів – написанню коротких анотацій та складання запитань про зміст і характер музики для дитячої аудиторії.

Самостійне виконання різних творчих завдань сприяє розвитку інтегрованого мислення здобувача та усвідомленню важливості і взаємозв'язку різноманітних навчальних дисциплін у фаховій підготовці педагога музиканта.

2.2. Завдання та принципи навчання мистецтв у ЗЗСО

Особливості опанування предметів мистецького циклу в системі загальної середньої освіти пов'язані з його багатограним впливом на свідомість і підсвідомість людини, спрямоване на розширення її емоційно-почуттєвої сфери, формування їх художньо-образного мислення і реалізацію власних творчих потреб у художній діяльності та пізнанні. Мистецтво сприяє художньо-естетичному розвитку людини та стимулює готовність особистості брати участь у різних формах культурного життя суспільства.

Самовдосконалення людини неможливо розглядати поза контекстом естетичного, бо в основі естетичного розвитку лежить розвиток емоційно-чуттєвого ставлення до дійсності, естетичного сприйняття.

Аналіз літературних джерел свідчить про те, що багато філософів, педагогів, психологів, письменників, музикантів і художників постійно висловлювалися про користь комплексного впливу різних видів мистецтва на особистість, на формування її духовного світу, естетичних потреб та інтересів. Саме інтегрований підхід у викладанні мистецьких дисциплін здатен до виховання у суб'єкта здібності сприйняття й правильного розуміння прекрасного, до розвитку естетичних поглядів, смаків і почуттів, що мотивує учня брати участь у створенні самобутнього в мистецтві та житті.

Визначення мети навчання мистецтва в ЗЗСО зумовлене основними її функціями: естетичною, навчально-пізнавальною, духовно-виховною, комунікативною, емоційно-терапевтичною.

В. Сухомлинський писав: «Діти повинні жити у світі краси, гри, казки, музики, малюнка, фантазії, творчості. Цей світ повинен оточувати дитину і тоді, коли ми хочемо навчити її читати і писати. Так, від того, як почуватиметься дитина, піднімаючись на перший щабель сходів пізнання, що вона буде переживати, залежить весь її подальший шлях до знань» [17, с. 129]

Пошук ефективних шляхів реформування освітнього процесу сприяв

появі та впровадженню в навчальний процес сучасних технологій, в т. ч. технології інтеграції.

У педагогіці інтеграція – засіб інтенсифікації уроку, єдина цілісна система, що включає в себе елементи різних предметів, з'єднання яких сприяє появі нових якісних знань.

Потреба у виникненні технології інтеграції виникла через те, що світ пізнається дітьми у своєму різноманітті та єдності. Інтегровані уроки розвивають потенціал самих учнів, форма проведення таких уроків нестандартна, цікава. У шкільному освітньому процесі інтеграція уроків важлива для творчого розвитку учнів. Інтегровані уроки – це одна з ефективних форм міжпредметних зв'язків, що вимагає синтезу знань із різних наук

Задача сучасної школи – навчити дитину вчитися, тобто створити такі умови, щоб навчання стало не тільки необхідністю, а й радістю пізнання для кожного учня, зробити її здатною розвиватися далі без допомоги вчителя. Тобто йдеться про активне здобування знань. Це підтверджується висловлюваннями багатьох видатних вчених.

Пізнавальний інтерес – сильний внутрішній мотив, який має безкорисливий характер. У дітей, котрі займаються музичним мистецтвом, джерелом внутрішньої мотивації може стати прагнення до ідентифікації й одночасно індивідуалізації. Цей процес стає початком утвердження власної індивідуальності учня.

Мистецтво не надає готових знань, воно вчить думати, відчувати. Багато дітей тягнуться до мистецтва, їм подобається танцювати, співати, малювати, тож завдання мистецької освіти – зберегти і розвивати такі потяги до мистецької діяльності.

Програми з музичного мистецтва ґрунтуються на засадах особистісно-зорієнтованого, компетентнісного, діяльнісного та інтегративного підходів. Особистісно-зорієнтований підхід забезпечує розвиток в учнів індивідуальних художніх здібностей (музичних, образотворчих та ін.),

творчого потенціалу. Компетентний підхід сприяє формуванню ключових предметних і міжпредметних компетентностей, насамперед загальнокультурних і художньо-естетичних. Діяльніший підхід спрямований на розвиток художніх умінь і здатності застосовувати їх у навчальній та соціокультурній практиці. Інтегративний підхід виражається в акцентуванні взаємодії різних видів мистецтва в рамках освітньої галузі та пошуку міжпредметних зв'язків з предметами інших освітніх галузей, інтеграції шкільного навчання мистецтв із соціокультурним середовищем.

Метою навчання мистецтв у будь-якому навчальному закладі є виховання ціннісно-світоглядних орієнтацій, розвиток комплексу ключових, міжпредметних і предметних компетентностей у процесі опанування художніх цінностей і способів художньої діяльності, формування потреби в творчому самовираженні та естетичному самовдосконаленні.

Мета досягається шляхом реалізації таких завдань:

- виховання в учнів емоційно-ціннісного ставлення до мистецтва та дійсності, розвиток художніх інтересів, естетичних ідеалів;
- формування системи художніх знань, яка відображає видову специфіку і взаємодію мистецтв;
- розвиток умінь сприймання, інтерпретації та оцінювання творів мистецтва й художніх явищ;
- стимулювання здатності учнів до художньо-творчого самовираження, до діалогу;
- розвиток художніх здібностей, критичного мислення;
- формування потреби в естетизації середовища та готовності до участі у соціокультурному житті.

Навчання мистецтва ґрунтується на **принципах**:

- наступності між початковою, основною і старшою школою;
- поєднання загальнолюдського, національного та етнокраєзнавчого аспектів змісту освіти;
- інтегративності, спрямованості на поліхудожнє виховання учнів;

- креативності (пріоритет творчої самореалізації);
- діалогічності, полі культурності.

Завдання естетичного виховання як одного із засобів всебічного розвитку особистості найбільш успішно вирішуються одночасного впливу різних видів мистецтва, навчання основам мистецтва слова, звуків, ліній, фарб, історичним фактам. Вплив різних видів мистецтв у їх органічному взаємозв'язку на учня забезпечує цілісність і гармонійність розвитку особистості. Зміст мистецької освіти реалізується через інтегрований курс «Мистецтво», в якому центральне місце відводиться музичному й образотворчому мистецтву, що сприяють розвитку індивідуальності особистості та її творчо-здоровому існуванню.

У 5-7 класах пріоритетними є різноманітні форми практичної діяльності учнів, під час якої відбувається їхнє самовираження у співі, інструментальному музикуванні, театралізації тощо. Учні засвоюють особливості мови різних видів мистецтва (5 кл.), палітру жанрів музичного та образотворчого мистецтв (6 кл.), новітні явища в мистецтві в єдності традицій і новаторства (7 кл.). У 8-9 класах учні опановують стилі та напрями мистецтва, які історично склалися впродовж епох, тому пріоритетними стають такі види діяльності, як інтерпретація художніх творів у культурологічному контексті, виконання індивідуальних і колективних проєктів. Водночас поглиблюються знання термінології (мистецтвознавча і культурологічна пропедевтика).

Отже, головне надзавдання майбутнього вчителя – навчитися створювати захоплюючу, емоційно піднесену атмосферу, щоб кожний урок став справжнім уроком мистецтва, надихав учнів на творчість в особистісній і соціокультурній діяльності.

Інтегрований підхід вимагає від вчителя творчості, оригінальності в контексті уроку, що підвищує зацікавленість і мотивує дітей до мистецької діяльності.

Музично-естетична діяльність на уроках «Мистецтва» сприяє розвитку творчості й емоційного інтелекту – якостей особистості, необхідних їй упродовж життя, якостей, які активно розвиваються у процесі різних видів мистецької діяльності на уроці музичного мистецтва:

Успішний розвиток пізнання естетичного в мистецтві та навколишньому світі залежить від підвищення навчальної мотивації на уроках, що залежить від уміння вчителя навчати дітей так, щоб їм захотілося вчитися. Для цього викладачі повинні знати і володіти різними формами та методами навчання, враховувати вікові особливості учнів, створювати загальну атмосферу комфорту у процесі навчання.

Тож завдання вчителя полягає у підтримуванні допитливості учнів, у прагненні сформувати стійкий інтерес до предмету, у заохоченні самим процесом розуміння нових знань, у самостійному рішенні проблем і нестандартних завдань, які приносять задоволення.

Напрямок на інтеграцію основної загальної освіти є перспективним, актуальним і важливим, оскільки дає можливість створити систему єдиного освітнього простору, об'єднавши процеси виховання, навчання і розвитку.

З-поміж найважливіших позицій викладання мистецтва в ЗЗСО, на яких має базуватися методичний арсенал учителя є добір творів мистецтва. Програма передбачає творче ставлення вчителя до змісту і технологій навчання, поурочного розподілу, добору навчального художнього матеріалу. Особливістю навчальної програми є варіативність художнього змісту: кожен учитель має можливість обирати мистецькі твори для сприймання та виконання учнями, орієнтуючись на навчальну тематику, критерій їх високої художньої якості, репрезентативність художньо-регіональної специфіки, цікавість для учнів і відповідність їх віку. Зокрема, для реалізації змісту необхідно обирати твори і види мистецтва, що репрезентують найхарактерніші мистецькі ознаки, що, по суті, є мистецькими візитівками того чи іншого культурного регіону світу.

2.3. Репертуар, як один з чинників формування загальнолюдської системи цінностей

Проблема репертуару була й залишається актуальною в роботі будь-якого музичного колективу. На сьогоднішній день для всіх хормейстерів вона є головною. Цей факт підтверджують уроки музичного мистецтва, де звучать в основному дитячі пісні композиторів старшого покоління: А. Філіпенка, Ю. Михайленко, Т. Попатенко, Ю. Рожавської, а також і численні фестивалі-конкурси, де діти виконують найчастіше те, що чують по телевізору і радіо. Наслідування естрадним співакам веде до напруження та хвороби голосових зв'язок, до втрати індивідуальності виконання. Професійні композитори, на наш погляд, не завжди усвідомлюють, які величезні виховні можливості містить у собі хороша дитяча пісня, як важлива вона у процесі становлення особистості.

Вміло дібраний репертуар забезпечує виконавську майстерність як хору (клас – це хор), вокального ансамблю в цілому, так і кожного його учасника, сприяючи їхньому різнобічному музично-естетичному розвитку. Відбір репертуару – це творчий процес, що передбачає знання керівника щодо сприйняття музичних творів різних жанрів, закономірностей співацького розвитку школярів різного віку, забезпечення динаміки розвитку колективу та взагалі здатність керівника враховувати багато факторів [3, с. 134].

Для виховання духовної культури вчителю необхідно виробляти у своїх вихованців спостережливість за зовнішніми явищами дійсності, крім того, прислухатися і придивлятися до власного емоційного внутрішнього світу. Вчителю необхідно частіше нагадувати своїм учням, що музика – це душа людини! Пропонуючи дітям для сприйняття різні за настроєм пісні – веселі або сумні, спокійні або збуджено-тривожні, вчитель повинен пояснити за допомогою яких музичних засобів мелодії темпу, ритму, ладу, тембру композитор передає цей настрій і одночасно з цим може попросити своїх учнів згадати випадки зі свого життя, коли вони

відчували схожий настрій.

Кожний музичний твір містить у собі елемент художності, тобто певний художній образ. Тому, всім відомий принцип методики музичного виховання – принцип єдності технічного та художнього – переважно здійснюється у процесі роботи над хоровими творами. Наприклад, коли вчитель ставить завдання щодо розуміння й відчуття дітьми музичної фрази, він пояснює її побудову: початок, розвиток, кульмінація, спад.

Головними принципами добору пісенного репертуару можна вважати доступність, поступовість його ускладнення, виховну спрямованість. Чимало педагогів стверджують, що пісенний репертуар має бути художньо цінним. Крім цього, репертуар має бути різноманітним з точки зору художньо-образного змісту. Доцільно включати в репертуар твори патріотичного змісту, пісні про природу, народні пісні різних жанрів і різного змісту, твори, що містять філософські ідеї, пісні про дружбу й кохання, пісні оптимістичного характеру тощо. Робота над різноманітним і художньо цінним пісенним репертуаром сприяє не тільки поповненню життєвого досвіду школярів та здійсненню завдань їх морального виховання, а й розширенню їхнього художнього досвіду стосовно сприймання й виконання музичних творів.

Отже, відбір репертуару для творчого колективу, його збирання – процес, який відбувається у викладача постійно. Це одна з найважливіших складових багатофункціональної творчої праці педагога-музиканта. Грамотно відібраний репертуар, окрім художньої цінності, має містити виховну складову й передавати хористам високу культуру почуттів, формувати естетичний смак, тощо.

З упевненістю можна сказати, що вдалий, успішний урок з музичного мистецтва існує завдяки цікавому, змістовному, художньо-цінному репертуару та правильній репертуарній політиці керівника.

2.4. Організація співу. Послідовність розучування пісні.

Організація співу. Вокально-хорова робота зазвичай займає приблизно половину всього уроку. Водночас можуть бути і винятки. Наприклад, якщо на уроці в середніх класах необхідно прослухати *і опрацювати великий твір, то спів не тільки відсувається на другий план, а може й бути зовсім відсутнім.*

Однак на наступному уроці слід заповнити цю прогалину та приділити основну увагу саме вокально-хоровій роботі.

Для організації вокально-хорової роботи на уроці педагог підбирає приблизно три вправи для співу та 1-2 пісні. При цьому новою може бути лише одна із пісень.

Розучування пісні. У практиці вокально-хорової роботи склалася певна послідовність розучування пісні. Тут можна назвати два основні етапи:

- 1) підготовча робота вчителя;
- 2) розучування пісні під час уроку.

На підготовчому етапі педагог підбирає музичний репертуар (пісні та вокально-хорові вправи). Вибрані твори мають відповідати універсальним критеріям вибору художнього матеріалу для уроків музики: художність, зацікавленість, інтерес і доступність для дітей, педагогічна доцільність, виховна значимість.

Далі вчитель розучує пісню сам, аналізує її, складає виконавський план, планує методику вокально-хорової роботи на запланованому уроці.

Зразковий план короткого аналізу пісні з орієнтацією на структуру художнього образу. Зміст: тема; ідея (головна думка); оцінка автора (ставлення авторів пісні до героя, до подій тощо). Форма:

- 1) композиційна побудова:
 - загальна будова пісні (куплетна форма, куплетна з приспівом тощо);
 - наявність інструментального вступу, програвшів;
 - будова за фразами та реченнями.

Засоби художньої виразності: тональність; темп; ритмічний малюнок; діапазон; розподіл на голоси; дихання; звуковедіння; атака звуку; дикція; характер звуку.

Результати аналізу пісні зумовлюють вироблення її виконавського плану, який включає: – основний принцип виконання (безперервність чи періодичність розвитку); - темповий план; - загальні та приватні смислові кульмінації; - динаміка та агогіка; - складні місця; - спеціальні методи та прийоми роботи, вокально-хорові вправи; - прийоми диригування.

Наступний етап підготовчої роботи вчителя – власне планування організації співу в контексті теми уроку та його головної мети, добір методів і прийомів, що максимально сприяють розкриттю художнього образу пісні.

Послідовність розучування пісні. Обов'язковою складовою уроку є смислова зв'язка між співом та попереднім видом діяльності, основу для якої складають тема та мета уроку. Як правило, вона формулюється як завдання, яке традиційно ставить педагог перед прослуховуванням нової пісні або виконанням знайомої. В останньому випадку учням пропонується оцінити будь-яку нову сторону пісні, яка висувається на перший план у зв'язку з темою та метою даного уроку.

Зазначене завдання є заключною частиною першого етапу навчання пісні – вступне слово вчителя. Аналогічно слуханню, вступне слово націлене на створення необхідного емоційного настрою, активізацію уяви дітей, і навіть усвідомлення ними виразної сутності пісні.

Вимоги до показу (слухання) пісні:

- при знайомстві з піснею вона найчастіше пропонується до уваги школярів цілком;
- звучання твору має бути якісним;
- пісня може звучати як у записі, так і у виконанні вчителя чи підготовлених задалегідь учнів.

Розмова про прослухане (аналіз-розбір)

На даному етапі школярі під керівництвом учителя вирішують поставлене перед слуханням завдання, розмірковують про художній образ пісні, визначають засоби виразності, необхідні для її виконання.

Підготовка голосового апарату до співу

Цей етап будується з урахуванням заздалегідь підібраних педагогом різних вокально-хорових вправ.

Робота над піснею. Учням пропонується послухати частину пісні, яку передбачається вивчити на цьому уроці. Якщо в пісні є приспів, то, як правило, він розучується насамперед.

Розучування має здійснюватися за фразами, при цьому не можна розривати мелодію і текст – робота над ними має вестися одночасно. При цьому відразу необхідно формувати правильне виконання, як з точки зору техніки, так і виразності. Найбільш ефективним прийомом навчання є спів без акомпанементу, «з голосу». Розучені фрази поєднуються у виконанні, доки пісня не буде розучена до кінця.

На спів приділяється на уроці мало часу, кожна хвилина роботи має бути максимально ефективною. Тому не можна займатися з дітьми на уроці зубрінням тексту, а також його записом. Вивчити текст пісні – домашнє завдання для дітей, технічно забезпечити виконання якого – обов'язок кожного сучасного вчителя.

У процесі розучування пісні педагог має реалізувати принципи вокально-хорової роботи. Обов'язкова умова – інтенсивний темп роботи та різноманітність методів та прийомів її організації, що дозволяє захопити дітей, утримувати їхню увагу та дисципліну, а тим самим – ефективно вирішувати поставлені завдання.

На завершення вокально-хорової роботи (як і в будь-якому іншому виді навчальної музичної діяльності) необхідно зробити деяке узагальнення (підбити підсумок). Він являє собою низку питань учителя та відповіді дітей. Ці питання спрямовані на закріплення основних понять уроку, поступове

досягнення його провідної мети. Матеріалом для цього в рамках вокально-хорової роботи є запланований і використаний пісенний репертуар.

Продовження вивчення пісні. Робота над знайомою піснею приблизно аналогічна до розучування нової. Однак тут уже немає необхідності знову повертатися до аналізу художнього образу, до слухання пісні цілком. Основний наголос доцільно робити на впізнавання, повторення, закріплення вже розібраного та розученого раніше. При цьому необхідно урізноманітнити методику роботи та орієнтувати її на вирішення нових завдань, поставлених у зв'язку з продовженням роботи над піснею.

Зразок послідовності роботи над знайомою піснею:

1. вступне слово вчителя, що містить завдання, пов'язане з новою темою та метою уроку;
2. спів (якщо знайома пісня на уроці розучується першою; можливе також введення вправи, підібраної спеціально для даної пісні, навіть якщо вона вводиться в урок не першою);
3. виконання розученої раніше частини пісні, внесення необхідних корективів, доопрацювання;
4. показ запланованого для розучування фрагмента пісні, розмова про виразні та технічні сторони виконання;
5. власне розучування;
6. коротке узагальнення, пов'язане з темою та метою уроку (підсумок).

На закінчення всього блоку вокально-хорової роботи підбивається загальний підсумок як проміжне узагальнення основних понять уроку, що веде до повного розкриття теми та досягнення головної мети.

2.5. Нотний матеріал і зразки вступних бесід до музичних творів

Вчитель має можливість обирати мистецькі твори для сприймання та співу, орієнтуючись на навчальну тематику та критерій їх високої художньої якості, а також розробляти художньо-практичні й ігрові завдання для учнів, враховуючи програмні вимоги, мету уроку, дбаючи про цілісну драматургію уроку. Предмети мистецтва в загальноосвітньому навчальному закладі мають важливе естетико-виховне спрямування, якому підпорядковуються дидактичні завдання, тому вчитель має сприяти зростанню в учнів інтересу до мистецтва, розвитку здатності емоційно реагувати на художні твори і знаходити в них особистісний смисл. Представляємо зразки вступних бесід до пісень, які відповідають навчальній програмі з музичного мистецтва 5-7 класів.

«Добрий вечір». Музика А. Авдієвського

«Наш народ мудрий, і такі ж його пісні. Багато з них мають вражаючу драматургію, глибоке філософське звучання. Це – не лише художня цінність, а й історія наша. Без розуміння і справжньої поваги до цього феномену наші патріотичні гасла нагадуватимуть бурю у склянці води».

А. Т. Авдієвський

Новорічні свята завжди пов'язані з мріями про краще майбутнє. Ці мрії та бажання здавна викристалізовувались у чудові поетизовані обряди – колядування, щедрування й засівання. У народних календарних обрядових величальних піснях – колядках і щедрівках – втілювалося одвічне прагнення людей до щастя, добра, краси, високої моралі.

У кожному родина 7 січня приходить Різдво. Різдво – це свято радості і єднання людських душ. Світ зародився з любові. І ми, згадуючи про це, хоча б раз на рік щоразу немовби заново народжуємося, залишаючи

в минулому сварки, невдоволення та образи.

Колядки - це величальні пісні для всієї родини. У них висловлюються побажання щасливої долі, добробуту й усіляких гараздів. Колядувати ходять 7 січня, після різдвяної служби у церкві. Увечері, з 13 на 14 січня, коли смеркне, виходять на щедрування-вітаючи людей з Новим роком. Люди зустрічають у цю ніч так званий «старий» Новий рік.

Увечері перед Різдом, коли на небі загорялася перша зірка, кожна родина сідала до святої вечері, а веселі гурти колядників із осяйною зіркою чи вертепом у руках вирушали від хати до хати, сповіщаючи радісну новину: «Діва Марія народила сина!» У кожній оселі щедрувальники показували виставу про народження Ісуса Христа.

Щедрувальники закликають до хати: злагоду, любов, добробут і багатий врожай.

Щедрий вечір, добрий вечір,
Добрим людям на здоров'я.

Щедрівки – величальні українські народні обрядові пісні, які виконуються під Новий рік і під Йордан у Щедрий Вечір. Відповідно до різдвяно-новорічних звичаїв, щедрівки, як і колядки, величають господаря та членів його родини.

У щедрівках висловлюється побажання багатого врожаю, добробуту, приплоду худоби, доброго роїння бджіл. Поетичне слово в щедрівках і колядках виконує магічну функцію.

У давніх щедрівках і колядках відбилися часи Київської Русі й збереглися образи князівсько-дружинного побуту. Проте у щедрівках і колядках християнського циклу переважають мотиви біблійних і євангельських та апокрифічних оповідань: картини народження Христа, поклоніння волхвів і пастухів. У багатьох щедрівках і колядках християнські мотиви і євангельські оповідання сполучені з життям і побутом українського селянина («Господь волики гонить, Пречиста Діва їсточки носить, а святий Петро за плугом ходить»). Образи святих вводяться, щоб надати ще більшої

магічної сили у поетичній формулі.

Щедрівки і колядки християнського циклу відзначаються своїм глибоким етичним змістом і великою мистецькою красою. Основні їх мотиви – християнська любов, милосердя, глибока пошана до матері. Щедрівки відрізняються від колядок неодмінним приспівом «Щедрий вечір, добрий вечір, добрим людям на весь вечір».

Багатством змісту і поетичною формою щедрівок захоплювалися українські письменники і композитори, зокрема Микола Лисенко, Михайло Вериківський, Микола Леонтович (відомий «Щедрик»), Кирило Стеценко, Костянтин Данькевич та інші.

Анатолій Авдієвський (16.08.1933, с. Федварі, нині с. Підлісне, Кіровоградщина) – український хоровий диригент, композитор, педагог. Академік Академії педагогічних наук України. Дійсний член (академік) Академії мистецтв України. Директор, художній керівник і головний диригент заслуженого академічного українського народного хору імені Григорія Верьовки. Анатолій Авдієвський – митець із широким тематичним і жанровим діапазоном. Уміло використовує найкращі здобутки українського національного мистецтва, насамперед народний мелос. Пропагандист національної класичної хорової спадщини, А. Авдієвський уміло експериментує. У творчому доробку хормейстера-композитора майже 80 оригінальних авторських творів і обробок народних пісень та музично-хорових творів. Автор творів великої форми, сюїт, обробок українських народних пісень, а також російських, польських, чеських, іспанських, бразильських, корейських. Про українську пісню митець пише: «Душу можна освітлити, збагатити, вберегти від якогось негаразду, від неприємного, злого, тільки завдяки вірі в Господа Бога та вірі в велику силу мистецтва.

Зараз прослухайте твір А. Авдієвського «Добрий вечір» і скажіть, про що розповідається в цій пісні?» (Виконую пісню).

- *Який за характером цей твір?*
- *Що підтверджує радісний натрій?*

Український народ має можливість пишатися, що він володар надзвичайного багатства – пісні... У народній пісні захована душа людська...

Наш народ – він оптиміст, і це зафіксовано в його пісенній творчості. Дуже багато ліричних пісень, пов'язаних з любов'ю до рідної Батьківщині, до своєї землі святої, до родини, батька, матері, до коханої... Я хотів би, щоб ця любов ніколи не зраджувала наш народ. І щоб у житті я кожного з нас знайшла можливість порадіти від спілкування з цими прекрасними творами, що поціновані не тільки нашим народом, а й усім світом».

ДОБРИЙ ВЕЧІР

Музика А. Авдієвського
Слова народні

па - не гос - по - дя - чо, ра - дуй - ся!
Доб - рий ве - чір го - бі,

Ой, ра - дуй - ся зем - ле я - сен світ за - сві - тив - ся.

Вся на - ша ро - на - віль - на У - кра - ї - на. ра - дуй - ся.

Ой, ра - дуй - ся зем - ле я - сен світ за - сві - тив - ся.

«Незабутній вальс».

Музика А. Кос-Анатольського, слова А. Паніко

Сьогодні я хочу здійснити з Вами подорож до минулого... Давайте поринемо у країну вальсу тогочасного світу.

Вальс – це танець з дуже довгою історією. Його коріння були знайдені ще в XII столітті в Франції, а батьківщиною вважають відразу три країни: Францію, Чехію та Австрію. У середині XVIII століття у Франції побутував народний танець вольт. Назва його італійського походження від слова «вольтарен» – «повертати».

Танцювали його парами, з поворотами одного танцюючого навколо іншого. У Чехії приблизно в цей же час був дуже популярний веселий і завзятий танець фурмант, що означає «франт», «гордець». А в австрійській області Ландлей танцювали танець лендлер. Був німецький різновид лендлера – швидкий, стрімкий вальцер.

Поєднання трьох видів танців – вольта, фурманта і вальцер, дало початок для виникнення нового танцю – вальсу. У другій половині XVIII століття вальс вже вийшов із сільських кабачків, сільських весіль і, пройшовши по дорогах всієї Європи, Переступив пороги аристократичних танцювальних залів і навіть палаців.

Однією з основних причин підвищення популярності вальсу в темпі 3/4 була феноменальна музика Йоганна Штрауса і Франца Ланнера. Їх музика, під яку вальсували пари по всій Австрії і Німеччини, поширилася по всій Європі. У Сполучених Штатах вальс з'явився набагато пізніше – в середині 19-го століття, а на початку 20-го століття він поширився по всьому світу.

Величезний вплив на розвиток вальсу мала творчість уславленого австрійського композитора, автора 447 вальсів – Йогана Штрауса. Серед його численних вальсів традиційні «Нічний метелик», «Радуйся життю», «Політ Фенікса», «Мрії і любов», «Олександра-вальс», «Вальс Аделі».

Вальс – це танок почуттів. Він популярний у будь-якому столітті. Рухи вальсу – це безмежні лінії почуттів: кохання, щастя; рухи емоцій – радість,

переживання...

Дійшовши до наших днів, вальс зберіг свої основні риси. Він поєднує широту і динаміку з надзвичайною плавністю і легкістю. Можна з упевненістю сказати: вальс безсмертний.

А зараз я вас познайомлю з піснею «Незабутній вальс». Вірші до пісні написала поетеса Олена Пашко, яка в 7-му класі писала поетичні вірші. Друкувалася за кордоном.

Композитор пісні – Анатолій Йосипович Кос-Анатольський. Це видатний український композитор, педагог, народний артист України, лауреат державної премії УРСР ім. Т. Г. Шевченка. Навчався в Станіславській гімназії, створив хор, працював концертмейстером, викладачем. Основними його творами є – опера «Назустріч сонцю», балети – «Хустка Довбушка», «Сойчине крило», «Орися».

А. Й. Кос-Анатольський увійшов в історію вітчизняної музичної культури як один з яскравих, самобутніх і активних її творців. Його пісні, хори, вокально-інструментальні твори часто звучать по радіо, на телебаченні, його концерти виконуються знаними симфонічними оркестрами, його опери і балети ставляться академічними театральними колективами.

А тепер прослухайте цей вальс і дайте відповідь на запитання:

- *Про що співається в цій пісні?*
- *Який характер цієї пісні?*
- *Які настрої та почуття викликає музика?*
- *Чому композитор дав пісні саме таку назву? (Граю твір).*

Так, правильно, в цій пісні співається про зустріч двох закоханих сердець. Саме танець вальс поєднав їх серця. Цей вечір став незабутнім у їхньому житті. Так чому ж пісня називається «Незабутній вальс»? Бо саме вальс сколихнув почуття любові, став символом чистого кохання. І зараз ми з вами розучимо цю пісню».

«Незабутній вальс».

Музика А. Кос-Анатольського
слова А. Паніко

Tempo di Valse

Зу - стрів я,

mf *rit.* *a tempo*

The first system of the musical score consists of a vocal line and a piano accompaniment. The vocal line begins with the lyrics 'Зу - стрів я,'. The piano accompaniment starts with a dynamic marking of *mf* and includes tempo markings *rit.* and *a tempo*.

не шу - ка - ю - чи, сьо - год - ні впер - ше вас і

The second system continues the vocal line with the lyrics 'не шу - ка - ю - чи, сьо - год - ні впер - ше вас і'. The piano accompaniment continues with a similar harmonic structure.

-мов рі - ка. І лег - ко на пле - че ме - ні ляг -

The third system continues the vocal line with the lyrics '-мов рі - ка. І лег - ко на пле - че ме - ні ляг -'. The piano accompaniment continues with a similar harmonic structure.

f Приспів:
-ла тво - я ру - ка. Ні, не за - бу - ти,

The fourth system begins with the dynamic marking *f* and the instruction 'Приспів:'. The vocal line continues with the lyrics '-ла тво - я ру - ка. Ні, не за - бу - ти,'. The piano accompaniment continues with a similar harmonic structure.

ні, цей па-м'ятний ве-чір ме-лі, цю зу-стріч пе-жда-

dim.

-ву. Щас-ли-вий цей час і пер-ший за-мі-

1.2. -я - ний вальс. Весь

rosso rit.

3. -я - ний вальс.

rit.

«Мама».

Музика Ю. Чичкова, слова М. Пляцковського.

«З першого дня життя людини – поруч мати. Вона доглядає, годує і допомагає пізнавати світ своїй дитині. Вона навчає цінувати це життя таким, яким воно є, бачити радощі і прикрощі, прагнути завжди до чогось кращого.

Упродовж життя, щоб не сталося, мати завжди буде поряд, завжди вислухає та допоможе. Мати радіє нашим перемогам та співчуває невдачам. Матір може дати розумні поради і допомогти вирішити усі наші проблеми, саме вона захистить та застереже від невірних кроків та вчинків. Бо, коли не маєш достатнього життєвого досвіду, дуже легко помилитися, оступитися і піти не тією стежкою.

Кожна мати прагне вберегти своє дитя від життєвих турбот. Материнська любов здатна подолати будь-яку відстань. І, де б ми не були, мама завжди знайде спосіб допомогти.

Немає жодного письменника, який би не посвятив свого твору матері. Це «Пісня про рушник» Андрія Малишка, «Два кольори» Дмитра Павличка, оповідання «Мати» Олександра Довженко...

Рідна мати моя, ти ночей не доспала,
Ти водила мене у поля край села,
І в дорогу далеку ти мене на зорі проводжала,
І рушник вишиваний на щастя дала.

Та не тільки мати поета «недоспала ночей», не тільки вона «в дорогу далеку... на зорі проводжала». Багато матерів, проводжаючи дітей у далеку дорогу, бажали їм щастя та добробуту, молилися за них щохвилини та завжди чекали додому.

Юрій Михайлович Чичков також присвятив пісню мамі. Народився Юрій 26 липня 1929 р. Композиції навчався у В. Я. Шебаліна. Автор пісень, серед яких багато для дитячого виконання. Сам композитор часто підкреслював, що творчість для дітей тримається на трьох китах. Музика

і вірші повинні бути відчутні серцем, в дитячій пісні має бути закладено добре, чарівне зернятко і найголовніше – любов до дітей!

Композитор Ян Френкель так писав про творчість Юрія Михайловича: «Что так привлекает детей и взрослых к творчеству Чичкова? Мне кажется, главным достоинством песен композитора является их мелодичность. Именно через мелодию, прежде всего, выражает он свое отношение к жизни, свое понимание ее движения и развития. Мелодии его песен наделены яркой образностью. В подтверждение этому я тут же вспоминаю такие его песни, как «Родная песенка», «Наташка-первоклашка», «Волшебный цветок». Крім того, Ю.Чичков писав опери, вокально-симфонічні, інструментальні твори, музику до кінофільмів. Помер композитор у 1990 році.

Прослухайте уважно пісню Юрія Чичкова «Мама» на слова М. Пляцьковського.

Запитання до учнів.

– *Яке враження справила на вас пісня – залишила байдужими чи схвилювала?*

– *Який характер пісні?*

– *Що в ній домінує – маршовість, танцювальність чи пісенність?*

– *Чи з'явилося у вас бажання розучити пісню? (виконую пісню).*

(Розучування 1 куплету пісні з опорою на нотний запис. Під час розучування слід звернути увагу на тривалості нот, паузи, особливості мелодичного руху.

Швидкому розучуванню сприятиме спів у діалозі (спів фраз по черзі двома групами). Особливу увагу потрібно звернути на закінчення пісні, на повторення її двох останніх рядків).

Запитання до учнів.

– *Які пісні про маму ви можете пригадати та виконати?*

– *Який настрій цієї пісні?*

– *Про що вона, як ви зрозуміли?*

Кажуть, що в людини серце таких розмірів, як стиснутий кулак. Руки

у наших мам маленькі і кулачок також. А серце у мами велике, бо вміщує воно любов до своїх рідних діточок. Вона є нашою заступницею, оберегом від горя та нещастя. Усім своїм життям і працею вона утверджує в нас кращі риси людини. Вирушаючи у велике життя, обов'язково треба подякувати своїй матусі за все, що вона для тебе зробила. Адже саме мати є зіркою, яка освітить твій шлях у темряві великого світу. І коли ти, дорослий і сильний, піднімешся на вершину, не забудь про найріднішу людину, бо саме завдяки їй ти і став тим, ким ти є».

МАМА

Слова М. Пляцьковського

Музика Ю. Чичкова
Переклад С Облової

Не поспішаючи

Ma-ma, ma-ma -

в цьому слові світло дня, ма-ма, ма-ма — слова кращого нема, ма-ма, ма-ма,

хто рідніший ніж вона, ма-ма, ма-ма, у очах її весна. ма-ма, ма-ма,

хто рідніший ніж вона, ма-ма, ма-ма, у очах її зесна.

1. Мама, мама — в цьому слові світло дня,
 Мама, мама — слова кращого нема,
 Мама, мама, хто рідніший, ніж вона, } *Дівчи*
 Мама, мама, у очах її зесна. }

2. Мама, мама, на землі єдина з всіх,
 Мама, мама, подарує казку і сміх.
 Мама, мама, через пас буза сумна, } *Дівчи*
 Мама, мама, все пробачить нам вона. }

3. Мама, мама — так читає, перший клас,
 Мама, мама, хто ж ще так любить нас,
 Мама, мама, тиха ласка ніжних рук, } *Дівчи*
 Мама, мама, ти найперший вірний друг. }

4. Мама, мама — в цьому слові світло дня,
 Мама, мама — слова кращого нема,
 Мама, мама, леться пісенька стрімка, } *Дівчи*
 Мама, мама, це для тебе ми співа, }

«Біла казка»

Муз. О. Янушкевич на вірші М. Ясакової

Діти, а ви любите казки? Про яку пору року йде мова у наступному вірші, послухайте. (читаю вірш «Зимовий відпочинок»

Зі вікном летять сніжинки
На дерева і будинки,
На мости і ліхтарі,
На дороги і двори.
Все довкола біле-біле,
Снігопад дарує диво:
Він пухнастим покривалом
Землю ніжно укриває.

Вибігли у двір малята
В сніжки з друзями пограти
І маленькі топчуть ніжки
В свіжому снігу доріжки.

У веселому танку
Всі кружляють на катку..
Звідусіль лунає сміх:
Кіт Мурко упав на сніг

Ось взялися дружно діти
Бабу снігову ліпити.
Очі – чорні дві вуглинки,
Ніс зробили із морквинки.

Час додому повертатись
І до свята готуватись:
Скоро-скоро Новий Рік
Завітає на поріг.

Прикрашають всі ялинки –
Кульки, блискітки, сніжинки
Їм на віти одягають,
З чудом зустрічі шукають.

(О. Прокочук)

Пісня О. Янушкевич на вірші М. Ясакової, написана у простій двочастинній формі, кожна з частин якої становить розширений період: перша частина - 11 тактів (8+3), друга 20 тактів (16+4). Твір має короткий вступ і закінчення. Основна тональність **D-dur**. Еліптичність гармоній та кластерні співзвуччя в супроводі творять звукову гаму, яка створює фон для казкового змісту новорічного свята і надає пісні особливого колориту.

Пісня написана для триголосного дитячого хору. Перша частина – одноголосна, як і заспів, може виконуватися солістом, а друга – триголосна, в якій, для тембрової різнобарвності, унісон бажано розпочинати із партії других сопрано, голоси яких темброво більш насичені; у двоголоссі мелодію перейме перше сопрано – голос легкий, а друге сопрано перейде на «втору»; у триголоссі основу гармонії поведе альтова партія – голос густий і об'ємний.

У хоровій фактурі особливих мелодико-інтонаційних труднощів немає, бо пісня написана у зручній теситурі. Логічність у засвоєнні мелодичних ліній хорових партій закладена у секвенційності побудови основної мелодії, яка переважно діатонічна. Характер твору вказує на те, що виконувати його бажано старшим хором, у рухливому темпі й диригувати за дводольною схемою.

Біла казка

Муз. О.Янушкевич,
сл.. М. Ясакової

Бадьоро

The musical score is written in G major and common time. It consists of a vocal line and a piano accompaniment. The piano part features a 'semplice' melodic line in the right hand and a rhythmic accompaniment in the left hand. The lyrics are in Ukrainian and are divided into two lines of music.

semplice

mf

mf

mp

mf D6 D6 G Em7

1. Нам з ди - тя - чих мрій каз - ку бі - лу ві - тер - сні - го - вий

mp

A9 D Hm7 H7 Em7

знов на - ві - яв. Ві - хо - ла ї - ї за - круж - ля - ла.

15 Em7/A A7 D Em7/A

При - ві - та - ла зи - монь - ка, при - ві - та - ла. При - ві - та - ла зи - монь - ка,

18 A7 D *f* D7/6 D D7+ D6 D5+

при - ві - та - ла. Рік Но - вий - рік на - дій. Вір - них

22 D6 A9 Em Em7+ Em7 Gm6

дру - зів ши - ре сло - во. Бі - лий сніг, ра - дість, сміх, но - во -

26 Em7/A A7 D

річ - на ніч каз - ко - ва. Це для

28 D D7+ D6 D

вас, *legiero* це для нас я - лин - ко - ве

31 G Em7 A7 D A7

ди - во. Це для вас, це для нас друж - ба зас - ві -

35 D Em7 A7 D A7 D

ти - ла. Це для вас, це для нас друж - ба зас - ві - ти - ла.

40

mf *p*

1. Нам з дитячих мрій

Казку білу

Вітер-сніговій

Знов навіяв.

Віхола її

Закружляла.

Привітала зимонька, Привітала.} 2 рази

Приспів:

Рік новий – Рік надій.

Вірних друзів щире слово.

Білий сніг,

Радість, сміх,

Новорічна ніч казкова.

Це для вас, це для нас Ялинкове диво.

Це для вас, -V

Це для нас і 2 рази

Дружба засвітила. J

2. Вітер-сніговій,

Казка біла

Нас у рік новий

Всіх здружила.

Принесла тепло Нам на свято.

Ми багаті друзями –

Нас багато.

Приспів

Домашнє завдання: вивчити вірш за вибором до тематичного уроку.

Вийшли вранці ми.
Дивне місто проти сонця!
Всі взолочено віконця...
Ні, такої ще зими
не стрічали ми.
Ох, яка ж краса!
Сад увесь убрався в іній,
проти сонця він – як синій.
Гілля до землі звиса, –
ох, яка ж краса!..

Павло Тичина

Мороз всі вікна заплете
Льодком, мов павутинкою.
До нас Снігуронька прийде
З веселою ялинкою.

І рік новий почнеться враз
І з нами привітається.
З нових ялинкових
прикрас
В нас січень починається.

Січе сніжком, скрипить
саньми,
Та ми його не лаємо –
Самі ж володаря зими
Ми січнем називаємо.

Андрій М'ястківський

Білесенькі сніжиночки,
Вродились ми з води;
Легенькі, як пушиночки,
Спустилися сюди.

Ми хмарою носилися
Від подиху зими,
І весело крутилися
Метелицею ми.

Тепер ми хочем спатоньки,
Як дітоньки малі.
І липнемо до матінки –
До любої землі.

Микола Вороний

Батьківщина-сонечко

Муз. А. Філіпенка
слова Л. Компанієць

1. Лу-гом по-між кві-та-ми я і-ду, пі-сень-ку вес-
2. Бать-ків-щи-но-со-не-чко, рід-ний край, тут топ-чу я
3. Лу-гом по-між кві-та-ми, я і-ду, пі-сень-ку-вес-

- ня - ноч-ку я ве-ду. Скла-ла я що пі-сень-ку
- сте-же-чки з краю в край. Тут я на-ро-ди-ла-ся,
- ня - ногки в ве-сню лу-на-є. Ді-сень-ка,

- го-лос-ну про га-ря-че со-не-чко, про вес-ну.
- тут расту, і теп-ле-нє моє кві-точка, в висо-ту,
- скрізь моя: Бать-ків-щину-со-не-чко сла-блю я!

2. Батьківщино-сонечко, рідний край!
Тут топчу я стежечки з краю в край.
Тут я народилася, тут расту
І тягнусь, мов квіточка, в висоту.

3. Лугом поміж квітами я іду,
Пісеньку-весняночку я веду.
І лунає пісенька скрізь моя:
Батьківщину-сонечко славлю я.

Добрий день, матусе – Україно!»

музика та вірші Н.Рубальської

Наспівно

The musical score is written for piano and voice. It consists of four systems of music. The first system is an instrumental introduction in G minor, marked *mf*, with a tempo of quarter notes. The second system begins with the vocal line: "Доб-рий день, ма-ту-се-У-кра-ї-но!". The third system continues with the vocal line: "Схо-дить сон-це ра-дос-ті й доб-ра.". The fourth system concludes with the vocal line: "У-кра-ї-но, я тво-я ди-ти-на -". The piano accompaniment features a steady bass line and chords in the right hand.

Gm C7 F B Gm A7

mf

Dm A7 Dm Gm Dm

Доб-рий день, ма-ту-се-У-кра-ї-но!

Gm Dm D7

Схо-дить сон-це ра-дос-ті й доб-ра.

Gm C7 F

У-кра-ї-но, я тво-я ди-ти-на -

Приспів

кра-пель - ка ве - ли - ко - го Дніп - ра. У - кра -

ї - но мо - я, зо - ло - ті шум - лять по - ля, не - бо

ніж - но - го - лу - бе, що під ним у - се цві - те. Яб - лу -

не - ві са - ди і сме - ре - ко - ві лі - си, ніж - на

піс - ня со - лов' - я - рід - на ма - тін - ко - зем - ля.

2. Не дивись, що я така маленька, пройде час, я швидко підросту.
І усю любов свого серденька я тобі в дарунок принесу.

Рідний край

Музика і слова Ю. Михайленко

Moderato

The first system of the piano accompaniment features a treble and bass clef. The treble clef part begins with a series of chords and moving lines, while the bass clef part provides a steady accompaniment with eighth notes. A dynamic marking of *mf* is present in the first measure.

The second system includes a vocal line with the lyrics "Рі - ні в сві - ті зем - лі с, а - де ти -- най - кра - ша!". Below the vocal line is the piano accompaniment, which continues with chords and moving lines. A dynamic marking of *mp* is present in the final measure of the piano part.

The first ending of the piano accompaniment is marked "1.2.". It consists of a treble and bass clef. The treble clef part features a melodic line with some grace notes, while the bass clef part provides a steady accompaniment. Dynamic markings of *mf*, *f*, and *mf* are present throughout the system.

The second ending of the piano accompaniment is marked "3.". It includes a vocal line with the lyrics "Рі - ні в сві - ті зем - лі с, а - де ти -- най - кра - ша!". Below the vocal line is the piano accompaniment, which concludes the piece with a final chord. A dynamic marking of *mf* is present in the final measure of the piano part.

1. Край, де ми народились, де ростем, живемо,
Батьківщиною ніжно, із любов'ю звемо

Приспів:

Рідний край, рідний край – Україно наша!
Різні в світі землі є, але ти – найкраща.

2. І ліси, і долини, ріки, гори, поля, –
То кохана Вітчизна, предків славна земля.

Приспів.

3. Щоб народи України жили в щасті й добрі,
Захистимо природу, бережімо її.

Приспів.

Пісня про Харків

Музика Г. Фінаровського

Слова М. Воробйова

Moderate

На-ші рід-ні міс

та, між со-бо-ю ви схо-жі, та ні-ко-ли, ні-

ко - ли, ні - ко - ли не сплу - та - ю я. Хар - ків, міс - то мо

го... А...

1. Наші рідні міста.
 Між собою ви схожі,
 Та ніколи, ніколи, ніколи
 Не сплутаю я.
 Харків, місто моє.
 Харків, друг мій хороший, –
 І кохання, і мрія, і слава
 робоча моя.

2. Наші рідні міста.
 Між собою ви схожі,
 Та ніколи, ніколи, ніколи
 Не сплутаю я.
 Харків, місто моє.
 Харків, друг мій хороший, –
 І кохання, і мрія, і слава
 робоча моя.

3. Хай минають літа –
 Ми зумієм зоставить
 Добрий слід по собі
 І душі молодой вогонь,
 Місто радісних стріч –
 Незгасаюча пам'ять,
 Місто вчило нас жить –
 Нам повік не забути його.

Слухай птахів

Муз. Я. Дубравіна

Сл. Я. Кушки

Помірно *mf*

Бри-нить і виб-лис-ку-є ра-нок ве-се-лий, ле-
 гень-кі хма-рин-ки по не-бу пли-вуть. По-слу-хай як дзвін-ков-міс-тах і у се-лах спі-
 бя-ють ігра-ли, на-че в по-до-рож-звуть. Не-бо і
 мо-ре, да-леч кра-їв... Про-стір без-меж-ний

з ни - ми пі - зна - єш слу - хай пта - хів, слу - хай пта - хів

хів, слу - хай пта - хів! хів!

pp

Бринить і виблискує ранок веселий,
Легенькі хмаринки по небу плывуть.
Послухай, як дзвінко в містах і у селах
Співають птахи, наче в подорож звуть.

Приспів:

Небо і море, далеч країв,
Простір безмежний з ними пізнаєш
Слухай птахів, слухай птахів.

В далеких країнах птахи побували,
Заморських багато там чули пісень.
Про те, що почули, про те, що пізнали
Тепер нам співають цілісний день.

Приспів.

Веселі пісні, зрозумілі всім дітям,
Про те, як чудово у ріднім краю,
Про щастя у нім народитись крилатим
І дзвінко виспівувать пісню свою.

Приспів.

Золотий човник

Муз. В. Лиса,
сл. С. Пушика

Помірно, журливо

The musical score is written in 4/4 time with a key signature of three flats (B-flat, E-flat, A-flat). It consists of a vocal line and a piano accompaniment. The piano part features a steady eighth-note bass line and a more active treble line with chords and melodic fragments. Dynamics include *mf* and *tr* (trill). The lyrics are in Ukrainian and are placed below the vocal line.

mf *tr*

5 *tr* Ой, ле-тять журав - ли-ки — лі - то йде. За-че-пи-ли со - неч-ко

8 зо - ло - те. Сон-це за-хо-ва - ло-ся — не зна - йти.

mf

10

не знайти. Випли місяць човником золотим.

Pno

13

Сонце заховалося не знайти. Випли місяць човником.

Pno

16

золотим [2 рази] Чути "Кру!"

Pno

Ой, летять журавлики -
Літо їде.
Зачепили сонечко
Золоте!
Приспів
Сонце заховалося -
Не знайти
Випли місяць човником
Золотим [2 рази]

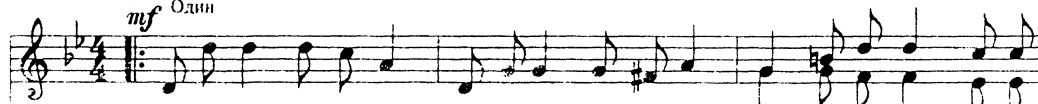
Я б у цьому човнику
Плив та плив
Тільки де ж він веслощяка
Загубив?
Приспів:
Чи за гору впали десь
За круту?
Ви скажіть, журавлики!
- Чути - "Кру!" [2 рази]

Мати сіяла сон

муз. В.Тилика,
сл. Б.Олійника

Помірно, жартівливо

mf Один

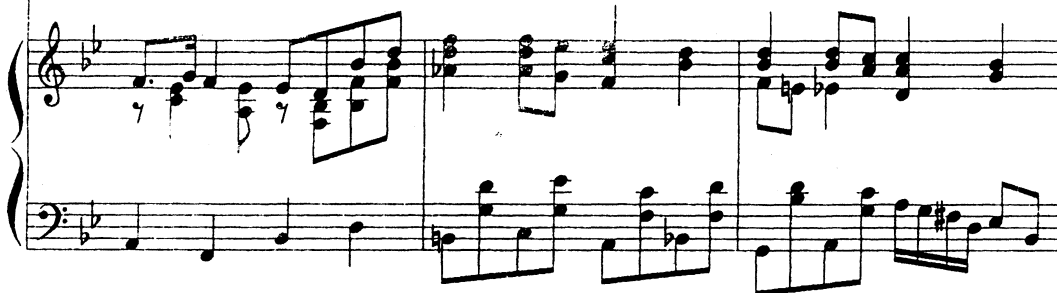
1.Ма-ти сі - я - ла сон під мо-ім під вік-ном, а вро-див со- няш-ник,

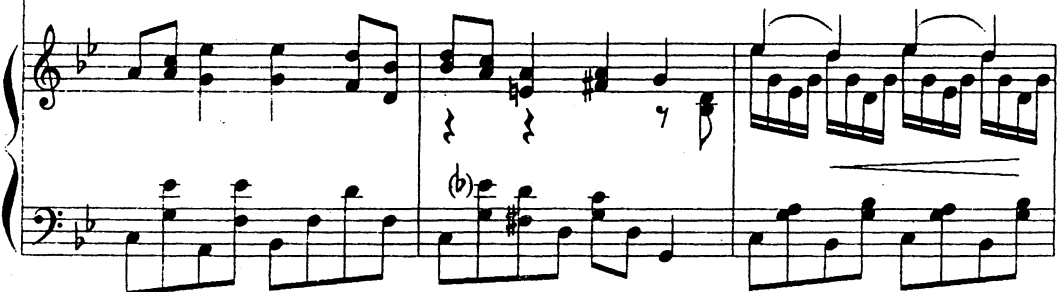
Два

а вро-див со- няш-ник, і те-пер: хоч бу-ран, хоч бу-р'ян чи ту-ман,

а ме-ні со - няч-но, а ме-ні со - няч-но.

Мати сіяла сон під моїм під вікном,
А вродив соняшник. } (2)
* І тепер: хоч буран, хоч бур'ян чи туман,
А мені сонячно. } (2)

Мати сіяла льон під моїм під вікном,
А зійшло полотно. } (2)
А тепер: хоч яри, хоч вітри крізь бори,
А я йду все одно. } (2)

Мати сіяла сніг, щоб він м'яко – до ніг,
А вродило зілля. } (2)

І хоч січень січе, а мені за плечем
Журавлі журавлять. } (2)

Мати сіяла хміль, щоб дівчат звідусіль
Станом я знаджував. } (2)
А вони, як на сміх, проминали усі,
Все ж одна – зважилась. } (2)

Тільки квітом своїм при моєму вікні
Не опав соняшник. } (2)
Я несу його в світ, щоб не тільки мені,
Щоб і вам - сонячно. } (2)

Рідний дубочок

Муз. І. Шайкіс,
вірші Г.Грайка

Помірно

mf

На ду-бо - вих ві - тах лис-тя-чко трі - по - че,

mp

бо його віт - рись - ко по-зри-ва - ти хо - че.

Жов-те лис-тя-чко трі - по - че, до-лу па-да-ти не хо - че,

ой трі-по-че, ой ше - по - че, до-лу па-да-ти не хо - че.

На дубових вітах
Листячко тріпоче,
Бо його вітрисько
Позривати хоче.

Жовте листячко тріпоче,
Долу падати не хоче,
Ой тріпоче, ой шепоче,
Долу падати не хоче.

Немає України без калини

муз. М.Вдмедері,
сл. Л.Клок

Помірно

The musical score is written for piano and voice. It consists of three systems of music. The first system has a vocal line starting with the lyrics 'Немає України без калини, як' and a piano accompaniment. The second system continues the vocal line with 'і нема без пісні солов'я: а ми на род, зерни на від зер-' and the piano accompaniment. The third system has a vocal line with 'ни - ни, в біді і щас - ті ми одна сім'я. Не // м'я' and a piano accompaniment. The piano part features a repeating rhythmic pattern in the bass line. The score is in a key with two flats (B-flat and E-flat) and a common time signature (C). The tempo is marked 'Помірно' (Moderato).

Не - ма - є У - кра - ї - ни - без ка - ли - ни, як
і не - ма - без піс - ні со - ло - в'я: а ми на - род, зер - ни - на від зер -
ни - ни, в бі - ді і щас - ті ми од - на сі - м'я. Не // м'я

2. Немає України без тополі,
Як і нема без сонця сяйва дня.
Ти без коріння - перекоти-поле,
А корінь там, де вся твоя рідня.

3. Без рушників немає України,
Як без любові і життя нема.
Душа без України - мов руїна,
Пуста і мертва, холодно-німа.

4. Немає України без вербиці,
Без сивого Славутича-Дніпра.
Нап'юся живодайної водиці,
В ній зачерпну любові і добра.

Хлопчик-замарашка

фінська нар. пісня

обр. Т.Попатенко

Рухливо

The first system of the musical score consists of two systems of staves. The top system features a piano accompaniment with a treble and bass clef, marked with dynamics *f* and *sf*. The bottom system contains the vocal line with lyrics: Ра-но-ра-но по-ут-ру рас-це-ла ро-маш-ка,

с 8302 к

152

The second system of the musical score consists of two systems of staves. The top system features a piano accompaniment and a vocal line with lyrics: рас-пах-ну-ла на вет-ру бе-лу-ю ру-баш-ку. The bottom system features a piano accompaniment and a vocal line with lyrics: Вот так, вот так-так, бе-лу-ю ру-баш-ку.

Вот так, вот так-так, бе-лу-ю ру-баш-ку.

Для окончания

с 8302 к

1. Рано утром василек
В поле у тропинки
Моет чисто стебелек
В капельке – дождинке.

Припев: Вот так,
Вот так,
Вот так-так,
В капельке дождинке.

2. У пушистого кота
Тоже есть забота:
Лижет кисточку хвоста –
Трудная работа.

3. Только Миша поздно встал –
Просыпаться тяжело.
Умываться он не стал –
Он ведь замарашка.

Припев: Вот так,
Вот так,
Вот так-так,
Мальчик-замарашка.

Першим учителем Тамари Попатенко був батько, юрист за освітою, який любив музику і вважав її справжнім покликанням дочки. Професійні заняття з музики почалися пізно, Тамарі виповнилося 15 років. Її вчителями стали А.М. Листопадов – відомий знавець та збирач народної творчості, піаністка Ю.М. Попова.

Автор струнних кuartетів, сюїт для симфонічного оркестру, фортепіанних та інструментальних п'ес, романсів, понад шістьсот пісень для дітей різного віку. Написано музику до вистав і мультфільмів, дитячих радіо- і телепередач. Основні твори для дошкільнят: "Літак", "Курочка", "Машина", "Крапка", "Бобик", "Пташка", "Всі хлопці люблять митися", "Мій город", "На дачі" тощо; одноактний балет "Ріпка"; дитячі сюїти "Новорічна", "Іграшки", "Гуси-лебеді"; опери-казки "Блакитний конверт", "Снігуронька", "На лісовій узліссі" та ін.

Оранжева пісенька

муз. В.Певзнера,
сл. А.Аржанова і Г.Горіна

Бадьоро, весело

mf

rit.

mf a tempo

От у-же під-ряд два дні я сид-жу ма - лю - ю.

mf a tempo

Фар - би різ-ні на сто-лі — та візь-му о - цю я. По-фар-

Приспів

бу-ю цілий світ, хай, як со-неч-ко, горить: о - ран-же-ве все

The first system of the chorus features a vocal line in treble clef and a piano accompaniment in grand staff. The key signature is two sharps (F# and C#), and the time signature is 4/4. The vocal line begins with a half note G4, followed by quarter notes A4, B4, C5, and a half note G4. The piano accompaniment consists of chords in the right hand and a bass line in the left hand.

не - бо, о - ран - же-ве все мо - ре, о - ран-же-вий вер-

The second system continues the chorus. The vocal line starts with a half note G4, followed by quarter notes A4, B4, C5, and a half note G4. The piano accompaniment continues with chords and a bass line.

блюд тут, о - ран-же-ві га - ї, о - ран-же-ві ма-

The third system concludes the chorus. The vocal line begins with a half note G4, followed by quarter notes A4, B4, C5, and a half note G4. The piano accompaniment continues with chords and a bass line.

ту - сі о - ран-же-вим ма - ля - там о - ран-же-во спі-

1.2. ва-ють о - ран-же-ві піс - ні! 3. Ля-ля-ля-ля - ля!

1. От уже підряд два дні
Я сиджу маюю.
Фарби різні на столі –
Та візьму оцю я.
Пофарбую цілий світ,
Хай, як сонечко, горить:

1. Вот уже подряд два дня
Я сижу рисую.
Красок много у меня –
Выбирай люблюю.
Я раскрашу целый свет
В самый свой любимый цвет:

Згадує Ірма Сохадзе (перша виконавиця пісні): «Пісня народилася наприкінці 60х. Мабуть, людям цей мотив і слова нагадують щось далеке, щире. Була створена трьома геніальними людьми – автором музики Костянтином Певзнером, і поетами Аркадієм Аркановим і Григорієм Горіним. Три таких розумних людини сіли і склали для восьмирічної дівчинки цю пісню. Як прийшла ідея, ніхто не пам'ятає... Пісню писали у Тбілісі.

К. Певзнер не дарма названий Ірмою геніальним. Його талант композитора, мелодиста був насправді неперевершеним.

Талант у широкому розумінні слова, – це талант не тільки складати музику або писати картини, це найширший спектр людських якостей: талант любити, дружити, бути хорошим сином... і все, до чого він торкався, цим талантом освітлювалося.

Лелека

муз. Ю.Рожавської,
вірші В.Ладижця

Повільно

The musical score is written for piano and voice. It consists of four systems of music. The first system shows the piano introduction with a treble clef and a bass clef. The key signature has two sharps (F# and C#), and the time signature is 6/8. The tempo is marked 'Повільно' (Ad libitum). The first system includes a piano part with a *mp* dynamic marking and a vocal line. The second system contains the first line of lyrics: 'Ле - ле - ко, ле - ле-ко, лі-тав ти да-'. The third system contains the second line of lyrics: 'ле - ко - за си - не - є мо - ре, в чу-жі-ї про-'. The fourth system contains the third line of lyrics: 'сто - ри. А де ж тво - ї ді - ти, що сам при-ле-'. The piano part features various chords and textures, including arpeggiated figures and block chords. The vocal line is simple and follows the melody of the piano part.

F#m C#7

mp

F#m

Ле - ле - ко, ле - ле-ко, лі-тав ти да-

C#7 F#m Hm E7

ле - ко - за си - не - є мо - ре, в чу-жі-ї про-

A Hm

сто - ри. А де ж тво - ї ді - ти, що сам при-ле-

Музична партитура з піснями. Зображення містить нотний запис на трьох системах. Кожен рядок складається з верхньої (сопрано) та нижньої (альто) партій. Над нотами вказано акорди: F#m, Hm, E7, A, C#7, F#m. Під нотами наведено українські тексти пісень.

Система 1:
 Акорди: F#m, Hm, E7
 Текст: Си - диш о-ди - но-кий на ду-бі ви-
 тів ти?

Система 2:
 Акорди: A, Hm
 Текст: со - кім... А де ж тво - ї

Система 3:
 Акорди: C#7, F#m
 Текст: ді - ти, що сам при-ле - тів ти?

1. Лелеко, лелеко, літав ти далеко
 За синєє море, в чужії простори.
 А де ж твої діти, що сам прилетів ти?
 Сидиш одинокий на дубі високім.
 А де ж твої діти, що сам прилетів ти?

2. Лелеко, лелеко, наш дім недалеко,
 Вже колесо тато виносить на хату,
 Щоб міг ти, лелече, гніздо будувати.
 Лети ж, не барися, у нас оселися.
 Щоб міг ти, лелече, гніздо будувати.

Шкільний корабель

муз. Г.Струве,
вірші К.Ібряєва

У темпі вальсу, не поспішаючи

І то - ді, як сніг до - вко - ла, і ко - ли са -

mf

ди цві - туть, ти на - га - ду - єш нам, шко - ло,

ко - ра - бель, що ли - не в путь.

Ми
mf

вах - ту не - се - мо у кла - сі ро - ки, то, зна - чить, хоч

трош-ки ми всі - мо - ря - ки. Жа - га від-крит - тів нам зна -

2. Кожен рік ми входим, звісно,
В клас новий, як в новий порт.
Наші мрії, нашу пісню,
Як завжди, берем на борт.

Приспів: Ми вахту несемо у класі роки,
То значить, хоч трошки ми всі – моряки.
Жага відкриттів нам знайома,
Дороги у нас не близькі.

3. По слідах героїв Гріна,
По книжках, що любиш ти,
Під вітрилом невидимим
Нам із друзями пливти.

Приспів.

4. Чи в морфлот підем зі школи,
Чи покличе космодром –
Не залишимо ніколи
Ми людину за бортом.

Приспів.

Щастя

муз. Д. Кабалевського
сл. О. Висотської

Не дуже швидко
Не очень быстро

The musical score is written for piano and voice. It consists of four systems of music. The first system shows the piano introduction with chords marked 'M' and 'B'. The second system continues the piano accompaniment with dynamics 'f' and 'meno f'. The third system includes the vocal line with the lyrics: 'Пта-ши-ний спів, бу- Ве-сен-ний день, си-'. The fourth system continues the piano accompaniment with dynamics 'dim.' and 'mf'. The score is in G major and 3/4 time.

- зок за ців, ка ні кул ми ді жда ли ся. Ку -
 - рень, си рень! Ве се лм е ка ни ку лм. Свет -

This system contains the first line of the musical score. It features a vocal line on a single staff and a piano accompaniment consisting of two staves (treble and bass clef). The key signature has two sharps (F# and C#). The lyrics are: "- зок за ців, ка ні кул ми ді жда ли ся. Ку - рень, си рень! Ве се лм е ка ни ку лм. Свет -".

- ли не глянь - вес ня на рань у со неч ку ску -
 - ло кру гом, и по лон дом ра дуж ны ми

This system contains the second line of the musical score. It features a vocal line on a single staff and a piano accompaniment consisting of two staves (treble and bass clef). The key signature has two sharps (F# and C#). The lyrics are: "- ли не глянь - вес ня на рань у со неч ку ску - ло кру гом, и по лон дом ра дуж ны ми".

- па ла ся. Ми бу зок не ла ма ем -
 бли ка ми. Рвать си рень мы не ста нем,

This system contains the third line of the musical score. It features a vocal line on a single staff and a piano accompaniment consisting of two staves (treble and bass clef). The key signature has two sharps (F# and C#). The lyrics are: "- па ла ся. Ми бу зок не ла ма ем - бли ка ми. Рвать си рень мы не ста нем,".

щас - ты в нём не знай - ти. Ми са -
 чтоб га - дать о судь - бе. Нет, мы

Detailed description: This system contains the first three staves of music. The top staff is the vocal line in G major, 4/4 time, with lyrics. The middle two staves are the piano accompaniment, with a right-hand part featuring chords and a left-hand part with a bass line. A fermata is placed over the final note of the vocal line.

- ми ви - би - ра - ем шлях яс - ний до ме -
 вы - бе - рем са - ми в жиэ - ни сча - стье сс -

Detailed description: This system contains the next three staves of music. The vocal line continues with the lyrics. The piano accompaniment continues with chords and a bass line. A fermata is placed over the final note of the vocal line.

- ти. Шас - ты, де - ти?
 - бе. Сча - стье, ты где?

Detailed description: This system contains the final three staves of music on the page. The vocal line concludes with the lyrics. The piano accompaniment continues with chords and a bass line. A fermata is placed over the final note of the vocal line.

росо а росо cresc.

Щас_ ти, де ти? В спіль_ній хо_ді,
 Сча_ стьє, ты где? В дадь_них пу_тях,

росо а росо cresc.

Кля_чуть йо_го всі по_всяк час:
 И_шут е_го ты_ся_чи глаз:

в друж_нім тру_ді! Кля_чуть йо_го по_всяк_час:
 в друж_ном тру_ді! И_шут е_го ты_ся_чи

f

щас_ тя, де ти? щас_ тя, щас_ тя, щас_ тя, де
 сча_ стьє, ты где? сча_ стьє, сча_ стьє, сча_ стьє, ты

ти? де? В сер - ці у нас! В сер - це у нас!

В сер - ці у нас! В сер - це у нас!

1. Пташиний спів, бузок зацвів,
Канікул ми діждалися
Куди не глянь – весняна рань
У сонечку скупалася.
Ми бузок не ламаєм –
Щастя в нім не знайти.
Ми самі вибираєм
Шлях ясний до мети.

2. Пташиний спів, бузок зацвів,
На шлях виходим юними!
І ліс шумить, і даль дзвенить
Сонячними струнами.
Птахи крильми тріпочуть,
Сад шумить, край вікна,
Все нам щастя пророчить:
Вітер, сонце, весна!

Приспів: Щастя, де ти? Щастя, де ти?
В спільній ході, В дружнім труді!
Кличуть його всі повсякчас: Щастя, де ти?,
Щастя, щастя, щастя, де ти? В серці у нас!

Пісня про рушник

Муз. П. Майбороди
вірші А. Малишка

Помірно

The musical score is written for voice and piano. It consists of five systems of music. Each system has a vocal line on a treble clef staff and a piano accompaniment on a grand staff (treble and bass clefs). The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 6/8. The lyrics are in Ukrainian and describe a woman leading her husband to a distant place. The piano accompaniment features a steady eighth-note bass line and chords in the right hand.

Рід-на ма-ти мо-я, ти но-чей не до-спа-ла,
тр

і во-ди-ла ме-не у по-ля край се-ла,

і в до-ро-гу да-ле-ку ти ме-не на зо-рі про-вод-

жа-ла, і руш-ник ви-ши-ва-ний на щас-тя да-

ла. і в до-ро-гу да-ле-ку ти ме-

Пісня про рушник

не на зо - рі про - вод - жа - ла, і руш -

ник ви - ши - ва - ний на щас - тя, на до - лю да - ла.

2. Хай на ньому цвіте

Росяниста доріжка,
І зелені луги
Й солов'їні гаї,
І твоя незрадлива
Материнська ласкава усмішка,
І засмучені очі хороші твої.
І твоя незрадлива
Материнська ласкава усмішка,
І засмучені очі хороші, блакитні твої.

3. Я візьму той рушник,

Простелю, наче долю
В тихім шелесті травень
В щебетанні дібров.
І на тім рушничкові
Оживе все знайоме до болю –
І дитинство, й розлука,
І вірна любов.
І на тім рушничкові
Оживе все знайоме до болю –
І дитинство, й розлука,
Й твоя материнська любов.

Людину рушник супроводив протягом усього життя – і в радості, і в горі. Він символізував гостинність, на ньому підносили дорогим гостям хліб-сіль. На рушники приймали новонароджених, з ними проводжали людину в останню путь. Особливо важливу роль відігравали рушники у весільному ритуалі. На заручинах рушником зв'язували руки молодим – це було символом щасливого спільного життя. Рушники використовували під час проводів на службу як знак побажання щасливої дороги і найшвидшого повернення.

Вишиваний рушник – найдорожчий подарунок матері в дорогу синові, це пам'ятка про дім, побажання щастя в новому житті.

Вишивання – один з найдавніших видів декоративно-прикладного мистецтва слов'ян. У своїх роботах народні майстри відбили вічний потяг людини до краси, зв'язок з природою.

У перші дні весни

Музика та вірші Н.Рубальської

Не поспішаючи, лагідно

tr *mf*

Про - мін - чик зо - ло - тий на зем - - лю

p *tr*

ліг, і від його теп - ла роз - та - - нув

сніг. Про - та - лин - ки бли - щать і тут, і

там, це – пер - ші дні вес - ни, це – свя - то на - ших

Приспів

мам. Вось - ме бе - рез - ня, Вось - ме бе - рез - ня – це ма - гусь ко - ха - них

свя - то. Щи - ро зи - чи - мо ми їм ра - дос - ті і щас - ли - вих днів ба - га - то.

<p>1. Промінчик золотий на землю ліг, І від його тепла розтанув сніг. Прогалинки блищать і тут, і там, Це – перші дні весни, Це – свято наших мам.</p>	<p>2. Дерева прокидаються в саду. Із півдня вітерець легкий подув. Веселі горобці співають нам Про перші дні весни, Про свято любих мам</p> <p>Приспів.</p>
<p>Приспів: Восьме березня. Восьме березня – Це матусь коханих свято. Щиро зичимо ми їм радості І щасливих днів багато.</p>	<p>3 Матусі наші рідні, дорогі. Найкращі, наймиліші на землі. Даруємо цю пісеньку мк вам У перші дні весни На свято наших мам.</p> <p>Приспів.</p>

Ярмарок

Вірші і муз. Ю. Михайленко

Рухливо

f *mf*

mp

mp

Приспів

mf

Вро-жа - і зі - бра-ли щед-рі та ба - га - ті — бу - дуть
о-во - чі та хліб у кож - ній ха-ті. А те - пер вже від-по-чи-ти лю-дям
час, і гу - де на пло-щі яр-ма-рок у нас! Ой на яр - ма - рок, та й на

я р - ма - рок за - люб - ки у - сі пі - дем. Ой на яр - мар - ку, та й на

я р - мар - ку все, що хо - че - мо, знай - дем! // -дем!

Врожаї зібрали щедрі та багаті –
 Будуть овочі та хліб у кожній хаті.
 А тепер вже відпочити людям час,
 І гуде на площі ярмарок у нас!

Приспів:

Ой на ярмарок,
 Та й на ярмарок
 Залюбки всі підем,
 Ой на ярмарку,
 Та й на ярмарку,
 Все, що хочемо, знайдем!

Може, купимо там іграшки чудові
 Та морозиво і кульки кольорові.
 Покатаємося ми на каруселі
 І додому підем радісні, веселі.

Приспів.

Перший сніг

Муз. Г. Гембери,
вірші В. Чорної

Рухливо

The musical score is written in G major (one sharp) and 2/4 time. It consists of four systems, each with a vocal line and a piano accompaniment. The piano part features a rhythmic pattern of eighth notes in the right hand and chords in the left hand. The vocal line is in a simple, melodic style. Dynamics include *mf* and *tr* (trill). The lyrics are in Ukrainian and describe the arrival of winter.

mf

tr

Па - да - є ти - хе - сень - ко сніг - сні - жок... Скіль - ки бу - де
ра - дос - ті у ді - ток! Бу - де гар - на ков - зан - ка
льо - до - ва, бу - де і ба - бу - сень - ка сні - го - ва.

Падає тихесенько сніг-сніжок...
Скільки буде радості у діток!
Буде гарна ковзанка льодова,
Буде і бабусенька снігова.

Застилає поленько і поріг
Білий та пухнастенький перший сніг.
Осінь заховалася та й нема...
З добрим ранком, сніженюку і зима!

Віхола-метелиця

Муз. А Філіпенка,
вірші Л.Компанієць

Рухливо

The musical score is written in 2/4 time with a key signature of one sharp (F#). It consists of four systems. The first system is an instrumental introduction for piano, marked *f* in the right hand and *mf* in the left hand. The second and third systems include vocal lines with lyrics in Ukrainian and piano accompaniment. The piano accompaniment features a steady eighth-note bass line and chords in the right hand. The fourth system is a final instrumental section for piano, marked *mf* in the right hand and *v* in the left hand.

mf

Кру - тить - ся, сте - лить - ся ві - хо - ла - ме - те - ли - ця,
від се - ла до се - ла стеж - ку за - ме - ла.

mf

v

Крутиться, стелється
Віхола-метелиця,
Від села до села
Стежку замела.

Ми взяли вінчички,
Вийшли ми у сінечка.
Білий сніг розмели,
Всі гулять пішли!

Кружится, стелется
Белая метелица,
От села до села
Тропки замела.

Взяли мы венчички,
Стали на ступенечки.
Белый снег разметём,
Все гулять пойдём!

Пісенька про маму

Муз. А.Філіпенко, вірші Т.Волгіної

Найперше слово кожного малюка – мама. Його розуміють у всіх країнах, і звучить воно майже однаково на різних мовах. Скільки творів і віршів, поем і романів присвячено мамам. Саме слово мама ніби містить щось ніжне і тепле.

Ніхто не розуміє нас краще, ніж мама. Вона завжди поруч, завжди допоможе. Вона готує найкращі страви та дає мудрі поради. Вона пишається нашими досягненнями та хвилюється, коли нас немає вдома. Вона любить нас більше всіх на світі.

Кожна дівчинка мріє стати в майбутньому схожа на свою маму. І це не дивно, адже немає нікого кращого у світі ніж МАМА.

Зворушлива пісня про маму стане найкращим подарунком для твоєї рідненької неньки.

Не поспішаючи

The image shows a musical score for a song. It consists of three systems of music. The first system is a piano introduction in G major, 2/4 time, marked *mf*. The second system continues the piano introduction. The third system includes a vocal line with the lyrics 'На зо - рі, на зо - рі роз - кві - та - є день.' and a piano accompaniment marked *mp*. The piano part features a rhythmic pattern of eighth notes in the right hand and chords in the left hand.

У садок ми удвох з мамою ідем.

Приспів

Ма - му я люб-лю, рід-ну, до-ро-гу, їй спі-ва-ю

пі - сень-ку ла-гід-ну га - ку.

На зорі, на зорі
розвітає день
у садок ми удвох
З мамою ідем.

Приспів:
Маму я люблю
Рідну, дорогу,
Їй співаю пісеньку
Лагідну таку.

Швидко день проминув,
Мама знов прийшла.
І мене у дворі ніжно обняла.
Приспів.

Я про свій дитсадок
Мамі розповім:
Ми гуртом для ляльок
Будували дім.
Приспів.

Наймиліш від усіх
Мама для малят,
Тож для мам дорогих
Заспіваймо влад!
Приспів.

Мамин день

Муз. А.Філіпенко,
вірші Л.Компанієць

Спокійно

The musical score is written in 2/4 time with a key signature of one sharp (F#). It consists of a piano introduction and three systems of vocal melody with piano accompaniment. The piano introduction is marked 'mf' and 'Спокійно'. The first system of the vocal part is marked 'mf' and contains the lyrics: 'Яс - но, яс - но сон - це сві - тить, гар - ний день. Зна - ють ді - ти'. The second system is marked 'p' and contains the lyrics: 'всі у сві - ті ма - мин день. Є для ма - ми у нас пі - сень - ка ма -'. The third system is marked 'p' and contains the lyrics: 'лень - ка: «Ти зав - жди по - смі - хайсь, лю - ба на - ша нень - ко!»'. The piano accompaniment consists of chords and simple melodic lines in both hands.

mf

Яс - но, яс - но сон - це сві - тить, гар - ний день. Зна - ють ді - ти

p

всі у сві - ті ма - мин день. Є для ма - ми у нас пі - сень - ка ма -

p

лень - ка: «Ти зав - жди по - смі - хайсь, лю - ба на - ша нень - ко!»

Ясно, ясно сонце світить,
Гарний день.
Знають діти всі у світі
Мамин день.

Є для мами у нас
Пісенька маленька
«Ти завжди посміхайсь,
Люба наша ненько!»

Є для мами у нас
Пісенька маленька:
«Ти завжди посміхайсь,
Люба наша ненько!»

Обіцяєм ми в це свято
Навесні:
Будем мамі помагати
День при дні!

В хаті все причепурили
Ми за мить.
Хай спочине мама мила,
Хай поспить.

Є для мами у нас
Пісенька маленька
«Ти завжди посміхайсь,
Люба наша ненько!»

Коханій Мамі.

Моя маленька біла хата,
Садок вишневенький при ній –
Цей спогад серця вічним святом
Несу собі із краю мрій.

І Мама – як Свята Молитва.
Як Сонечко, що любить цвіт,
По волошковій пісні жита
Веде свою Надію в світ...

І так близенько нам до неба,
І так нам зоряно удвох.
О МАМО! МАМОЧКО, від Тебе
Прийшов у мою душу Бог...

Надія Кметюк

Чому ведмідь взимку спить

Муз. Л.Кніппера,
сл. А.Коваленкова

Весело, бадьоро
Весело, бодро

По га-ляв-ці лі-со-вій, як мо-
Раз мо-роз-но-ю зи-мой вдоль о-
-роз був міц-ний, йшов вед-мідь в за-ти-шок свій в теп-лій
-пуш-ки лес-ной шел мед-ведь к се-бе до-мой в теп-лой
шу-бі хут-ря-ній. До сво-го і-шов бар-ло-га, не зби-
шу-бе ме-хо-вой. Шел он, шел к сво-ей бер-ло-ге по про-
Повільніше **Медленнее** **Швидко** **Быстро**
-ва-ю-чись з до-ро-ги, як про-хо-див че-рез міст, став ли-
-се-лочной до-ро-ге и, ша-га-я че-рез мост, на-сту-

-си_ці він на хвіст. Здій_ня_//_та.
-пила ли_се на хвост. Под_ня_//_та.

<p>По галявці лісовій, Як мороз був міцний, Йшов ведмідь в затишок свій В теплій шубі хутряній. До свого ішов барлога, Не збиваючись з дороги, Як проходив через міст, Став лисиці він на хвіст</p>	<p>Здійняла лисиця крик, Зашумів темний ліс, І ведмідь злякався, втік, На сосну стару поліз. На сосні веселий дятел Білці хатку конопатив, Він сказав: – Ходить навчись! І куди стаєш, дивись!</p>	<p>Тоді вирішив ведмідь: Як зима — треба спать, По стежинах не гулять, На хвості не наступать. У барлозі він без страху Взимку спить під сніжним дахом І радіє неспроста, Що родився без хвоста.</p>
---	--	--

Добра казка

Музика і слова Людмили Гущиної

Натхненню

Завж - ди че - кай доб - ра і
завж - ди спо - ді - вай - ся, чи го - ре, чи бі - да — ні - ко - ли не зда - вай - ся. У -

7

пев-не-но кро-куй сте-жи-на-ми на-ді-ї і лиш то-ді здій-с-нять-ся за-по-

10

віт-ні мрі-ї. І вір: я-ко-ю б не бу-ла до-ро-га, ря-

14

ту-є бі-лий світ вза-є-мо-до-по-мо-га. Не кін-чить-ся ця піс-ня, бо не-ма-є їй кін-ця, як

18

зіг-рі-ва-ють ду-шу зо-ло-ті сер-ця.

Завжди чекай добра і завжди сподівайся,
 Чи горе, чи біда — ніколи не здавайся.
 Упевнено крокуй стежинами надії
 І лиш тоді здійсняться заповітні мрії.

І вір: якою б не була дорога,
 Рятує білий світ взаємодопомога.
 Не кінчиться ця пісня, бо немає їй кінця,
 Як зігрівають душу золоті серця.

Ромашка

муз. Вс. Рождественського,
сл. М.Познанської

Весело

The first system of music consists of a vocal line on a single staff and a piano accompaniment on two staves. The tempo is marked 'Весело' (Allegretto). The piano part begins with a *mf* dynamic marking. The key signature has one flat, and the time signature is 2/4.

The second system features a vocal line with the following lyrics: На стрункій ви-со-кій ніж-ці, бі-ля річ-ки, на луж-
На лу-жай-ке возле и-ви повстречал-ся я сцвет-
The piano accompaniment continues with a *p* dynamic marking.

The third system continues the vocal line with the lyrics: -ку, у ко-син-ці бі-ло-сніж-ній стрів я
-ном, в белой ша-поч-ке кра-си-вой, с жёлтым
The piano accompaniment continues with a *p* dynamic marking.

кві- тонь- ну та- ку. Ясним о- ком жов- ту-
сол- нечним глаз- ком. По- до- шёл я, у- льб.

- ва- тим по- смі- ха- ла- ся ме- ні... Я хо.
- нул- ся, он нач- нул- ся мне в от- вет... Я сор

rit.
- тів і- і зір- ва- ти, а бджо- ла ска- за- ла. "Ні!"
- вать є- го на- гнул- ся, а пче- ла сказала: "Нет!"
p. rit.
8...

Сонячні промінчики

Музика і вірші Н. Рубальської

Жваво

The piano introduction consists of two staves. The right hand plays a melody of eighth notes in a major key, while the left hand provides a harmonic accompaniment with chords and single notes.

The first system of the song features a vocal line and piano accompaniment. The vocal line begins with a rest followed by the lyrics: "У зо-лото-го со-неч-ка ма-лі си-ни та". The piano accompaniment continues with a steady eighth-note pattern.

The second system continues the song with the lyrics: "до-неч-ки-це сонячні зай-чата, ве-се-лі пус-ту-ни. У-ста-не вран-ці". The vocal melody is accompanied by the piano accompaniment.

The third system concludes the song with the lyrics: "сонечко, за-гля-не у ві - конечко, і ді-ток по-ці-лу-ють, ласкаві про-мін-". The vocal line and piano accompaniment finish the piece.

ці. Плиг - скік, плиг - скік, роз-плю-шуй-те о - ці. Плиг-скік,

плиг - скік, вже не-ма - є но - ці. Плиг-скік, плиг - скік, го - ді вже вам

спа - ти, бу - де-мо ра - зом , день но-вий ві - та - ти.

Для закінчення

Для закінчення

У золотого сонечка
Малі сини та донечки –
Це сонячні зайчата,
Веселі пустуни.
Устане вранці сонечко,
Загляне у віконечко,
І діток поцілують
Ласкаві промінці.

Приспів:

Плиг-скік, плиг-скік,
Розплющуйте очі.
Плиг-скік, плиг-скік,
Вже немає ночі.
Плиг-скік, плиг-скік,
Годі вже нам спати,
Будемо разом
День новий вітати.

Малята прокидаються
І мамам усміхаються.
Радіють цьому зайчики,
Танцюють на стіні.
Малята з ними граються,
Новий день починається,
Хай буде день щасливий
Для всіх людей Землі.

Приспів:

Плиг-скік, плиг-скік,
Починаєм грати,
Плиг-скік, плиг-скік,
Спробуй упіймати.
Плиг-скік, плиг-скік,
Разом з промінцями
В день весняний
Привітаєм маму.

Виховна мета пісні: вчити дітей бути привітними і щирими, усміхненими і добрими. Розвивати вміння випромінювати тепло до навколишнього світу через усмішку. Виховувати доброзичливість, привітне ставлення до людей.

Всміхнися сонечку вгорі –
Воно таке красиве!
А ввечері всміхнись зорі –
Там так багато дива!

Всміхнися квіточці малій –
Вона красу дарує!
Є стільки радості у ній –
Вона наш зір милує!

Маленькій пташечці всміхнись,
Що пісеньку співає.
І весело на світ дивись,
Бо все тут місце має!

Всміхнися мамі дорогій
І вітерцеві в полі.
Всміхнися вчительці своїй
І дітлахам у школі.

Всміхнися щиро, від душі.
Ти – у житті на старті!
І щастя всім нести спіши,
Бо люди того варті.

В життя із усмішкою йди,
І стане всім світліше.
Ти сонечко в душі знайди
І йди з ним сміливіше!

Післямова

Покращення професійно-виконавської підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва у сучасних умовах можливе за рахунок: інтенсифікації, конкретизації, поглиблення й удосконалення системи методів навчання, оновлення методик диференційованого підходу до викладання освітніх компонентів вокально-хорового циклу; розвиток творчої самостійності, самовдосконалення професійних якостей майбутніх учителів музичного мистецтва, керівників дитячих хорових колективів. Успішне вирішення завдань музично-естетичного та художньо-творчого розвитку дітей у закладах загальної середньої освіти перебуває у безпосередній залежності від рівня професійної майстерності, ерудиції, культури педагога-музиканта, який формує їх погляди, переконання, смаки та ідеали [10, с. 41].

Самостійна робота здобувачів містить: здатність до самонавчання, організації власних прийомів самоосвіти; відповідальність за рівень власної самоосвітньої діяльності; гнучкість застосування знань, умінь, навичок в умовах швидких змін; постійний самоаналіз, самоконтроль за власною діяльністю; здатність приймати свої рішення і прагнути до розуміння власних вподобань.

Отже, кожне практичне заняття – це різноманітність видів і методів діяльності, своєрідна лабораторія творчої думки, творчої співпраці здобувача і педагога.

Справжній викладач не стільки навчає, скільки допомагає здобувачу відкрити себе. Робота по формуванню самостійної діяльності проводиться достатньо велика, але слід її постійно оновлювати, вдосконалювати, завжди пам'ятати поради В. О. Сухомлинського: «Якщо ви хочете, щоб педагогічна праця давала вчителю радість, щоб повсякденне проведення занять не перетворювалось в нудну повинність, ведіть кожного вчителя на щасливу стежину дослідження» [18, с. 461].

Праця музиканта-виконавця – це постійне, наполегливе наближення до ідеалу, до найглибшого й різнобічного розкриття себе, своїх талантів.

Значні перетворення суспільства не можуть відбуватися без участі вищої школи, бо освіта – основа духовного, соціального, культурного розвитку суспільства. В умовах сьогодення виникає потреба формування у вищій школі демократичного типу викладання, що означає творчу співдружність викладача зі здобувачем, а також підвищення особистої відповідальності самого учасника освітнього простору за результати навчання. Саме тому вища школа поступово має переходити від передачі інформації до керівництва навчально-пізнавальною діяльністю здобувачів, формування у них навичок творчої самостійної роботи. У зв'язку з цим перед викладачами музично-педагогічних факультетів ЗВО постають важливі завдання: сформувати такі якості мислення здобувача, які дозволять йому самостійно, творчо засвоювати й переробляти музичну інформацію, озброїти його загальними методами оволодіння новими знаннями.

Як зауважує В. О. Лозовой, самоосвіта є основним методом продовження освіти. Вона поповнює, збагачує та систематизує знання, розвиває інтелектуальну культуру особистості, виступає найбільш плідним та ефективним засобом формування професійних, моральних якостей, світоглядної і загальної культури особистості [9, с. 156]. Це у значній мірі стосується й естетико-художньої самоосвіти, зокрема засвоєнні технології виконавської майстерності. Практика свідчить, чим більше людина приділяє увагу самоосвіті, тим вище рівень її професійної майстерності.

Список використаних джерел

1. Соціальна робота / В. П. Андрущенко та ін.. Київ : УДЦССМ, 2001. Кн.1 : Актуальні проблеми теорії і практики соціальної роботи на межі тисячоліть. 344 с.
2. Байда Л. Вокально-хорова робота у системі підготовки майбутнього вчителя музики : навч.-метод. посіб. Київ : УДПУ, 1997. 69 с.
3. Болгарський А., Сагайдак Г. Хоровий клас і практика роботи з хором. Київ : Музична Україна, 1987. 235 с..
4. Бурлука О. Самоосвіта особистості як соціокультурне явище: автореф. дис. канд. філос. наук. Харків, 2005. 16 с.
5. Володько В., Дмитрик І., Іванова В. Самостійна пізнавальна діяльність студентів : метод. рек. Київ : ІСДО, 1993. 52 с.
6. Зеленецька І. Розучування пісенно-хорового репертуару з дітьми *Мистецтво та освіта*. 1998. № 4. С. 11–18.
7. Іванченко В. Методика аналізу структури змісту музичного твору. *Музична освіта в Україні. Сучасний стан, проблеми розвитку* : матеріали наук.-практ. конф. / Академія мистецтв України ; голова ред. колегії академік І. Д. Безгін. Київ : Кий, 2001. С. 166–170.
8. Казаков В. Самостоятельная работа студентов. Киев, 1990. 248 с.
9. Лозовой В. Курс лекцій по социологии образования: учеб. пособие для высш. учеб. завед. / Нар. укр. акад. ; под общ. ред. В. И. Астаховой. Харьков : НУА, 2003. 424 с.
10. Люлюк Л., Люлюк О. Хормейстерська підготовка майбутніх вчителів музики у сучасній вищій школі. *Проблеми педагогіки музичного мистецтва* : зб. наук.-метод. статей. / упор. О. Я. Ростовський. Ніжин : НДПУ, 2004. 185 с.
11. Полякова Г. Духовне багатство творчої особистості та шляхи її виховання. *Духовність як основа консолідації суспільства. Уряду України. Президенту, законодавчій, виконавчій владі. Аналітичні розробки, пропозиції наукових та практичних працівників* : міжвідомчий наук. зб. Київ : Науково-

дослідний інститут «Проблеми людини», 1999. Т. 16 – 605 с.

12. Масол Л. Методика навчання мистецтва у початковій школі : посіб. для вчителів. Харків : Веста : Вид. «Ранок», 2006. 256 с.

13. Масол Л. Художньо-педагогічні технології в основній школі: єдність навчання і виховання : метод. посібник. Харків : «Друкарня Мадрид», 2015. 178 с.

14. Ростовський О. Методика викладання музики в початковій школі: навч.-метод. посібник. Тернопіль, 2000. 266 с.

15. Ростовський О. Теорія і методика музичної освіти. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2011. 640 с.

16. Сидоренко І. Проблеми самоосвіти особистості у вітчизняній педагогічній пресі другої половини ХІХ - початку ХХ століття : автореф. дис. канд. пед. наук . Харків, 2006.

17. Сухомлинський В. Серце віддаю дітям. Київ : Рад. школа, 1972. 244 с.

18. Сухомлинський В. Сто порад учителям. *Вибрані твори* : в 5-ти т. Київ : Радянська школа, 1977. Т. 2. С. 419–656.

Алфавітний перебіг музичних творів

Назви музичних творів	Стор.
1. « <i>Батьківщина-сонечко</i> » муз. А. Філіпенка, сл. Л. Компанійця.....	49
2. « <i>Біла казка</i> » муз. О. Янушкевич, сл. М. Ясакової.....	45
3. « <i>Віхола-метелиця</i> » муз. А. Філіпенка, вірші Л. Компанійця.....	84
4. « <i>Добра казка</i> » музика і слова Людмили Гущиної.....	90
5. « <i>Добрий вечір</i> » муз. А. Авдієвського, сл. народні.....	35
6. « <i>Добрий день, матусе - Україно!</i> » музика та вірші Н. Рубальської.....	50
7. « <i>Золотий човник</i> » муз. В. Лиса, сл. С. Пушика.....	57
8. « <i>Лелека</i> » муз. Ю. Рожавської, вірші В. Ладижця.....	68
9. « <i>Мама</i> » муз. Ю. Чичкова, сл. М. Пляцьковського, переклад С. Облової.....	42
10. « <i>Мамин день</i> » муз. А. Філіпенка, вірші Л. Компанійця.....	87
11. « <i>Мати сіяла сон</i> » муз. В. Тилика, сл. Б. Олійника.....	59
12. « <i>Незабутній вальс</i> » муз. А. Кос-Анатольського, сл. А. Паніко.....	38
13. « <i>Немає України без калини</i> » муз. М. Ведмедері, сл. Л. Клок.....	62
14. « <i>Оранжева пісенька</i> » муз. В. Певзнера, А. Аржанова і Г. Горіна.....	65
15. « <i>Перший сніг</i> » муз. Г. Гембери, вірші В. Чорної.....	83
16. « <i>Пісенька про маму</i> » муз. А. Філіпенка, вірші Т. Волгіної.....	85
17. « <i>Пісня про рушник</i> » муз. П. Майбороди, сл. А. Малишка.....	77
18. « <i>Пісня про Харків</i> » муз. Г. Фінаровського, сл. М. Воробйова.....	53
19. « <i>Рідний дубочок</i> » муз. І. Шайкіс, вірші Г. Грайка.....	60
20. « <i>Рідний край</i> » муз. і сл. Ю. Михайленко.....	52
21. « <i>Ромашка</i> » муз. Вс. Рождественського, сл. М. Познанської.....	92
22. « <i>Слухай птахів</i> » муз. Я. Дубравіна, сл. Я. Кушки.....	55
23. « <i>Сонячні промінчики</i> » музика і вірші Н. Рубальської.....	94
24. « <i>У перші дні весни</i> » музика та вірші Н. Рубальської.....	79
25. « <i>Хлопчик-замарашка</i> » фінська нар. пісня в обр. Т. Попатенко.....	63
26. « <i>Чому ведмідь взимку спить</i> » муз. Л. Кніппера, сл. А. Коваленкова.....	89
27. « <i>Шкільний корабель</i> » муз. Г. Струве, вірші К. Ібряєва.....	70
28. « <i>Щастя</i> » муз. Д. Кабалевського, сл. О. Висотської.....	72
29. « <i>Ярмарок</i> » муз і вірші Ю. Михайленко.....	81

Додатки

Додаток А.

Словничок до пісні «Мати сіяла сон»

Веснянки та гаївки – пісні, в яких оспівується пробудження природи. Вони дійшли до нас з давніх-давен зі своїми хороводами, іграми, інсценівками. У них переважають такі мотиви, як зустріч весни; її оспівування; вітання весняних птахів, вирощування злакових, городніх культур, дерев. У всіх слов'янських народів весна вважалася першим річним святом, і її всюди зустрічали пишно й радісно, з піснями та іграми. В українців це свято породило могутню, життєрадісну і барвисту хвилю ліричної поезії, звичаєво-обрядових пісень та ігор, що мали назву веснянок, гаївок, гагілок. Їх співали біля церкви, на майданах, на вигоні за селом. Веснянки та гаївки були своєрідним поетично-музикально-хореографічним компонентом найдовшого народного свята – свята весни, що тривало від раннього пробудження природи до літньої робочої пори. У давніх веснянках зберігаються мотиви магічно-обрядового вітання птахів, оспівування хліборобських функцій (орання, сіяння). Згодом вони втрачають магічний зміст і стають народними ліричними піснями, які присвячено темам кохання, родинним відносинам. Мелодії веснянок надихнули музичну творчість видатних композиторів, зокрема П. Й. Ніщинського, М. В. Лисенка, М. Д. Леонтовича, С. П. Людкевича, Л. М. Рєвцького, М. І. Вриківського, П. О. Козицького.

Глосарій італійських музичних термінів

Accelerando – прискорюючи	Mesto – сумно
Adagio – повільно	Moderato – помірно
Ad libitum – за бажанням	Molto – дуже
Allargando – розширюючи	Morendo – завмираючи
Allegro – швидко	Moto – рух
Allegretto – пожвавлено	Non troppo – не дуже
Andante – не поспішаючи	Piu mosso – більш рухливо
Assai – цілком	Poco – трохи, дещо
A tempo – в темпі	Poco a poco – помалу
Cantabile – наспівно	Presto – швидко
Con moto – з рухом	Rallentando – сповільнюючи
Dolce – ніжно, солодко	Ritenuto – стримуючи
Espressivo – виразно	Sempre – увесь час
Grave – тяжко	Senza – без
Largo – широко	Sforzando – акцентуючи
Ligiero – легко	Simile – так само
Lento – протяжно	Sostenuto – стримано
Maestoso – урочисто	Stretto – стискаючи
Marcato – підкреслюючи	Subito – раптово
Meno mosso – менш рухливо	Vivo – жваво

Творчість композиторів

Юдіф Григорівна Рожавська

Юдіф Григорівна Рожавська (1923-1982 роки життя) – композитор родом з Києва, де закінчила консерваторію. Опера «Казка про загублений час» (1968); балет «Королівство кривих дзеркал» (1955), оркестрова поема «Дніпро», кантата «Моя Україна» (на слова Михайла Стельмаха); фортеп'яновий концерт з оркестром; для фортепіано сонатіна, 10 п'єс; 3 пєси, численні солоспівні на слова Тараса Шевченка, Івана Франка, Лєсі Українки, Дж. Байрона, Павла Тичини, Максима Рильського; три цикли пісень для дітей на слова різних поетів. Музика до радіо- і телепрограм та фільмів. Українська пісня-шлягер «Летять, ніби чайки».

Ольга Янушкевич

У творчому доробку вінницької композиторки Ольги Янушкевич понад 600 різножанрових творів.

Її пісні виконують народні та заслужені артисти України Світлана Мирвода, Олександр Василенко, Лариса Недін, Оксана Калінчук, вони звучать у багатьох програмах Українського радіо.

А пісні, написані для дітей, вивчають у школах.

Вона лауреатка багатьох мистецьких конкурсів, зокрема першої літературно-мистецької премії імені Марка Вовчка.

Володимир Володимирович Тилик

Володимир Володимирович Тилик народився 21 липня 1938 року у місті Дніпропетровськ. 1962 року закінчив Київську консерваторію (учень А. Штогаренка). 1962–1967 музичний редактор у Державному Комітеті радіомовлення та телебачення при Раді Міністрів УРСР, з 1967 – редактор відділу музики в журналі «Мистецтво». З 1976 по 1981 – викладач Київського музичного училища.

Його син – український хоровий диригент, композитор, науковець Ігор Тилик.

Гембер Григорій Яковлевич

Гембер Григорій Яковлевич народ. 21.03.1922 р. у с. Чернятин Винницького у. Подільської губ. Композитор. У 1952 р. закінчив Київську конс. по кл. композиції Б. Н. Лятошинського. У 1951–1967 рр. муз. редактор вид-ва «Мистецтво», з 1967 р. ст. редактор вид-ва «Музична Україна». Соч.: для хора без супр. «Вітер з гаєм розмовляє» (сл. Т. Шевченко), «Квітуй ниво» (сл. А. Волощак); романси «Стояла я і слухала весну» (сл. Лесі Українки). «Ти клявсь у вірності» (сл. Т. Коломієць); для дит. хору без супр. «Подоляночка» (сл. І. Кульської); масові пісні; дет. пісні; музика до спектаклів і фільмів.

Володимир Васильович Лис

ЛИС Володимир Васильович народився у Хмельн. обл 12.10.1947 р., – композитор, художник, педагог. Член Всеукр. муз. спілки України (2001). Лауреат низки конкурсів композиторів, зокрема Всесоюз. незрячих композиторів (1986, за дит. сюїту «Акварелі» для баяна), Центр. регіону України (м. Богуслав Київ. обл., 2007, за кращу дит. пісню; обидва – 1-а премія), Всеукр. «Подаруй дітям пісню» (Київ, 2011, 1-е м. за музику до пісні «Золотий човник» на сл. С. Пушика), респ. (1979, 1989; обидва – 2-а премія). Закін. муз.-пед. ф-т Рівнен. пед. ін-ту (1978; кл. М. Черниша). Від 1976 – викл. Лебедин. пед. уч-ща, водночас 1995–2000 – кер. електродомр. ансамблю, фольклор. ансамблю «Золоті ключі» у м. Лебедин. Автор творів для оркестру й ансамблю нар. інструментів, капели бандуристів, баяна, домри, а також хор. і камерно-вокал. композицій. Музика В. Лиса позначена емоц. щирістю, відтворенням широкого спектру почуттів, однак домінують світлі, акварельно-прозорі звук. образи. Муз. мові притаманні пластичність мелодики, гармон. багатство. Має кольоровий слух. Упорядкував низку збірників творів для баяна; обробок укр. нар. пісень і танців, 2000; дит. пісень («Червона калина», 1998; «Ясне сонечко», 2002; «Веселковий світ», 2007). Як художник працював у жанрі пейзажу (акварель, олія), його картини – у приват. колекціях України, Ізраїлю.

Укладачі:

Халєєва Олена Вікторівна
Костіна Людмила Михайлівна
Поддуда Ірина Анатоліївна
Смородська Марина Миколаївна

**Самостійна робота здобувачів освіти
з опанування програмним
пісенним репертуаром**

Методичні настанови

Дизайн обкладинки Поддуди І. А.

Надруковано: ФОП Половінченко О. В.
Свід. про держреєстрацію № 637395 від 21.01.2005 р.
м. Харків, вул. Миру, 20
тел. (057)751-74-04
t.novaprint@gmail.com